

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Josef Linek

Vznik, dějiny a proměny školství v obci Velký Týnec
a nástin vývoje školství v českých zemích

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 18. června 2012

.....
vlastnoruční podpis

Děkuji Mgr. Pavlu Neumeisterovi, Ph.D., za odborné vedení práce a poskytování cenných rad. Děkuji také starostovi obce Velký Týnec PhDr. Petru Hanuškoví, Ph.D., řediteli Základní školy Milady Petřkové ve Velkém Týnci Mgr. Tomáši Jurkovi a ředitelce Mateřské školy Velký Týnec Ireně Sehnalové za poskytnutí cenných archivních materiálů.

Obsah

ÚVOD	5
1. STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA OBCE VELKÝ TÝNEC	7
2. POČÁTKY ŠKOLSTVÍ DO ROKU 1848	8
2.1 STAV ŠKOLSTVÍ PŘED TEREZIÁNSKÝMI REFORMAMI	8
2.2 TEREZIÁNSKÁ A JOSEFÍNSKÁ REFORMA ŠKOLSTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH.....	9
2.3 ZAVEDENÍ POVINNÉ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY	9
2.4 POČÁTKY ŠKOLY VE VELKÉM TÝNCI	10
3. PROMĚNY ŠKOLSTVÍ PO ROCE 1848	12
3.1 REVOLUČNÍ ROK 1848.....	12
3.2 ZMAŘENÝ VÝVOJ ŠKOLSTVÍ PO ROCE 1848	13
3.3 REFORMA ELEMENTÁRNÍHO ŠKOLSTVÍ.....	13
3.4 TÝNECKÁ ŠKOLA PO ROCE 1848.....	15
3.4.1 Školní budova	15
3.4.2 Výchovné přílohy.....	18
3.4.3 Hmotné zajištění učitelů.....	18
4 ČESKÉ OBECNÉ ŠKOLSTVÍ V PRVNÍ POLOVINĚ 20. STOLETÍ.....	20
4.1 SNAHY O ZMĚNY VE SPOLEČENSKÉM USPOŘÁDÁNÍ I VE ŠKOLSTVÍ	20
4.1.1 Velkotýnecká škola na počátku 20. století.....	21
4.2 OBDOBÍ PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLKY A VZNIKU ČESKOSLOVENSKA	21
4.3 MEZIVÁLEČNÉ OBDOBÍ	22
4.3.1 Týnecká škola mezi dvěma světovými válkami	24
4.4 ŠKOLSTVÍ U NÁS BĚHEM FAŠISTICKÉ OKUPACE	26
4.4.1 Dopady II. světové války na týneckou obec a školu.....	27
5 POVÁLEČNÉ OBDOBÍ DO ROKU 1953.....	32
5.1 PROMĚNY ČESKÉHO ŠKOLSTVÍ PO OSVOBOZENÍ OD FAŠISMU	32
5.2 POVÁLEČNÉ OBDOBÍ VE VELKÉM TÝNCI.....	33
5.3 TÝNECKÁ ŠKOLA PO ROCE 1945.....	34
5.4 HISTORICKÝ VÝVOJ PŘEDŠKOLNÍ VÝCHOVY	36
5.4.1 Předškolní zařízení ve Velkém Týnci od počátku po současnost.....	37
6 OBDOBÍ OD ROKU 1953 AŽ 1989	41
6.1 ZMĚNY VE STÁTĚ PO ROCE 1953	41
6.2 VÝVOJ ŠKOLSTVÍ PO ROCE 1953.....	41
6.2.1 Školský zákon z roku 1960.....	42
6.2.2 Změny po roce 1984	43
6.3 VÝVOJ TÝNECKÉ ŠKOLY LETECH 1953 AŽ 1989	43
6.3.1 Školní budovy	44
7 VÝVOJ PO ROCE 1989.....	46
7.1 ZMĚNY VE ŠKOLSTVÍ PO ROCE 1989.....	46
7.2 PROMĚNY ŠKOLY PO ROCE 1989 VE VELKÉM TÝNCI.....	47
7.2.1 Aktuální stav školy.....	48
ZÁVĚR	50
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	52
OBRAZOVÉ PŘÍLOHY	54
SEZNAM ZKRATEK	58

Úvod

Téma bakalářské práce zní: Vznik, dějiny a proměny školství v obci Velký Týnec a nástin vývoje školství v českých zemích. Již samotný název napovídá, s jakou problematikou bych chtěl případného čtenáře seznámit. Ve Velkém Týnci se v současnosti nachází pouze mateřská a základní škola. V práci se proto věnuji především vzniku a historii elementárního vzdělávání.

K výběru tématu mě vedlo několik důvodů. K hlavním příčinám náleží skutečnost, že již moji předci v obci žili a místní školu navštěvovali a v současnosti zmíněná instituce poskytuje předškolní a základní vzdělávání i pro mé potomky. Neméně důležitým motivem byla skutečnost, že zmínky o historii školských zařízení v obci vždy informují pouze o určitém časovém období nebo zcela chybí.

Cílem práce je poskytnutí komplexní historické analýzy školství v obci Velký Týnec od počátku vzniku po současnost a stručně charakterizovat jednotlivá vývojová období v českých zemích z pohledu politicko-ekonomického s dopady na vývoj elementárního školství.

Vzhledem ke zvolenému tématickému zaměření práce byla ke zpracování použita metoda historicko-deskriptivní.

Práce je rozdělena do sedmi kapitol. První kapitola stručně charakterizuje obec Velký Týnec. Druhá kapitola vystihuje stav školství v období tereziánských reforem a uvádí první zmínky o týnecké škole do roku 1848. Období druhé poloviny 19. století a s tím spojené reformy elementárního školství mapuje třetí kapitola. Podrobněji jsou zde uvedeny nelehké poměry v týneckém školství. Čtvrtá kapitola je věnována časovému úseku před vznikem samostatného Československa až do roku 1945. Charakteristika této dramatické doby je doplněna podrobnější podkapitolou o významných učitelích a zejména zmínkou o Miladě Petřkové, po které je dnes týnecká základní škola pojmenována. Proměny českého školství v poválečném období do roku 1953 vystihuje pátá kapitola. Blíže je zde zmíněn vznik předškolní výchovy ve Velkém Týnci, především z důvodu absence jakéhokoliv publikovaného díla k této instituci. Dále je vystihnuto otevření dlouhodobě očekávané nové školní budovy. Změny ve státě, školství a pokrok v týnecké škole do roku 1989 popisuje šestá kapitola. V závěrečné sedmé kapitole je zaznamenán vývoj od sametové revoluce po současnost.

Pro zpracování charakteristiky vývoje školství, od tereziánských reforem po rok 1989, byla použita dostupná odborná literatura. Po roce 1989 zejména webové stránky Ministerstva

školství, mládeže a tělovýchovy, kde jsou velmi dobře a podrobně uvedeny veškeré informace o školských zákonech, reformách, ale také doporučení a návrhy na další směřování školství.

Jako primární zdroj informací o vývoji školství ve Velkém Týnci byly především školní kroniky, uložené ve Státním okresním archivu v Olomouci, dále poměrně dobře zpracovaný Sborník Základní devítileté školy Velký Týnec z roku 1970. Za cenný zdroj informací je možné považovat ojedinělé, velmi podrobně zpracované dílo historika a týneckého rodáka Václava Nešpora. Celé dílo obsahuje čtyři svazky a detailně popisuje historii Velkého Týnce od samotného vzniku do roku 1937, kdy bylo dílo dokončeno. Bohužel nikdy nevyšlo tiskem a existuje jen omezené množství kopií. Jedna je uložena na Obecním úřadě ve Velké Týnci. Nepostradatelným zdrojem byly rovněž obecní kroniky a v neposlední řadě excelentně zpracovaná monografie od významného regionálního historika Milana Ticháka. Velmi problematické bylo získat detailnější informace a vývoji místního předškolního vzdělávání. Jediným písemným podkladem byly tři kroniky Mateřské školy Velký Týnec, vedené od roku 1950 po současnost.

1. Stručná charakteristika obce Velký Týnec

Nejstarší listina s první písemnou zmínkou o vsi Týnec (v latinském originále Tynech) má letopočet 1207. Jednalo se o majetkoprávní dokument kláštera augustiniánek u sv. Petra v Olomouci, jemuž český král Přemysl Otakar I. věnoval tři popluží v Bukovanech patřící dosud k Týnci.¹

Velký Týnec je česká obec ležící přibližně 7 kilometrů jihovýchodně od krajského města Olomouc. Rozkládá se na ploše 2062 hektarů. Od roku 1976 jsou součástí Velkého Týnce dříve samostatné obce Vsisko a Čechovice. Tato část střední Moravy se historicky a etnograficky nazývá Haná. Trvalý pobyt na území této středně velké obce má v současnosti nahlášeno asi 2450 obyvatel.

Mezi občanskou vybavenost lze zařadit mateřskou školu, základní školu prvního a druhého stupně, knihovny, kino, kostel, zdravotní středisko s praktickým, ženským, dětským a zubním lékařem, lékárna, poštovní úřad, banka, společenský dům, sokolovna, restaurace, prodejny smíšeného a průmyslového zboží, řeznictví a služby místních podnikatelů.

Pro využití volného času jsou k dispozici dvě tělocvičny, fotbalové a volejbalové hřiště, tenisové kurty a další sportoviště. V obci je zavedeno několik sportovních klubů: fotbalový, tenisový, volejbalový nebo např. oddíl moderních gymnastek. Hasičský sbor, Junák a v neposlední řadě také národopisný soubor Týnečáci a další. Kulturní a společenské zázemí je ve Velkém Týnci na velmi dobré úrovni.

¹ TICHÁK, Milan. *Paměti obce Velkého Týnce*. Olomouc: Danal, 1998. ISBN 80-85973-46-4. S.11.

2. Počátky školství do roku 1848

2.1 Stav školství před tereziánskými reformami

Vývoj elementárního školství byl na našem území po roce 1774 ovlivněn v celém svém dalším období především hospodářskými změnami. Počátek manufakturní výroby s průmyslovým vývojem založeným na kapitalistických principech. S rozvojem kapitalismu této doby dochází k ideologické opoře v osvícenském myšlení. Pro osvícenství byla typická víra v magickou sílu vzdělání, která vymaní lid z nevědomosti. Podle názorů osvícenců, hlavní příčinou lidské bídy. Velký odpor vedli osvícenci k církvi, kterou považovali za největšího nepřítele myšlenkového pokroku.²

Ideologické myšlení vedlo i ke školským reformám. Především z důvodu vědomí, že bez základního vzdělání řemeslníků a rolníků není možné uskutečnit pokrok ve výrobě a společnosti.

Školské reformy tedy přizpůsobovaly vzdělání potřebám rozvíjejícího se kapitalismu. Měly význam pro hospodářský a kulturní růst lidových vrstev. Pokusy o změnu školství mělo několik etap. Až do sedmileté války (1757–1763) stát prakticky svůj vliv na školství neuplatňoval. Zásadní vliv měla katolická církev, která své moci využívala k protireformačnímu úsilí. Elementární školství bylo zcela zanedbáno, poněvadž stálo mimo zájem jezuitů.

Ve městech byly školy městske, ve farních obcích (ne však všude) školy farní. Vyučování bylo velmi žalostné, nepravidelné, docházka zcela libovolná. Neutěšené poměry ve školách byly ovlivněny také nedostatečným odměňováním učitelů. Neuspokojivé finanční zázemí nutilo učitele k vedlejším pracovním aktivitám. Běžně obecní učitelé vykonávali další práce jako písaři, varhaníci, kostelníci apod. za malou peněžní odměnu nebo naturálie v podobě obilí, vajec nebo chleba.

Za hlavní překážku v hospodářském rozvoji země se považovala ideologie feudalismu a její hlavní opora – církev. V roce 1773 dochází ke zrušení jezuitského řádu a o rok později k tereziánským reformám.³

² VESELÁ, Zdenka. *Vývoj české školy a učitelského vzdělání*. Masarykova univerzita v Brně: Masarykova univerzita, 1992. ISBN 80-210-0458-4. S. 7–8.

³ Tamtéž.

2.2 Tereziánská a josefínská reforma školství v českých zemích

Reformy Marie Terezie (1743–1780) a Josefa II. (1780–1790) byly bezpochyby vynuceny snahou o udržení centralizované a absolutistické monarchie. Důležitou úlohu prostředku k dosažení centralizace hrály osvícenské názory, se kterými se oba monarchové seznámili. Porozumění zaměření historického vývoje umožnilo vládnoucí feudální třídě odvrátit odstranění nebo narušení feudálního řádu. Přesto docházelo k postupnému rozpadu feudálních výrobních vztahů a počal proces národního obrození.⁴

2.3 Zavedení povinné školní docházky

Příčinou k zavedení povinné školní docházky byly především hospodářské důvody. Nutnost vzdělanějšího lidu v době nástupu kapitalismu, alespoň základním vzděláním.

Největší pozornost věnovala Marie Terezie elementárnímu školství. Na přání císařovny přijel do Vídně opat augustiniánského kláštera v Zahani Jan Ignát von Felbiger (1724–1788), aby vypracoval podle pruských vzorů Všeobecný školní řád pro německé normální, hlavní a triviální školy ve všech rakouských dědičných zemích. Školní řád byl císařovnou schválen a v platnost vešel 5. prosince 1774.

V elementárním školství tak došlo k zavedení třech druhů škol: triviální, hlavní a normální. V triviálních školách, které byly zakládány hlavně na venkově při farnostech, se učilo třem základním předmětům (trivium): čtení, psaní, počtům a samozřejmě náboženství. Na venkově i polnímu hospodářství. V místech s českým obyvatelstvem se vyučovalo česky.⁵

Povinnost školní docházky byla stanovena pro děti od 6 do 12 let. Zpočátku však velmi málo dodržovaná. Venkovské děti ve věku 9–12 let byly od docházky osvobozeny z důvodu hospodářských prací.⁶

Tereziánské reformy znamenaly obrovský pokrok v rámci základního vzdělávání. Měly ale velké nedostatky. Především zcela nedostatečné hmotné zabezpečení učitelů, špatné vybavení škol a velkou závislost na církvi.

⁴ SOMR, Miroslav a kol. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: SPN, 1987, s. 152.

⁵ KRÁLÍKOVÁ, Marie, Josef NEČESANÝ a Václav SPĚVÁČEK. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: SPN, 1977. Dějiny školy a výchovy. S. 26.

⁶ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. Praha: SPN, 1983. Učebnice pro vysoké školy. S. 186.

I přes mnohé záporné jevy ve školství, došlo ke kvantitativnímu růstu počtů škol. Koncem 18. století za vlády Josefa II. bylo u nás 32 hlavních, 50 normálních a 2461 venkovských škol.⁷

Nastoupený příznivý vývoj negativně ovlivnila francouzská buržoazní revoluce (1789–1794). Důsledkem byly změny napříč feudální Evropou a v Rakousku předčasné ukončení vlády osvícenského absolutismu s nástupem domácí reakce. Došlo k znovuoobnovení privilegia duchovenstva a školství se opět podřídilo katolické hierarchii. Na nátlak duchovenstva byla v roce 1795 zřízena „opravná studijní komise“, s úkolem vypracovat nový organizační řád obecného školství. V roce 1805 komise vyhlásila tzv. Schulkodex. Prioritní zásadou plánu bylo, že Rakousko nepotřebuje lidi vzdělané, ale dobré poddané.⁸

2.4 Počátky školy ve Velkém Týnci

První písemnou formou je škola zmíněna v roce 1662 ve vizitační zprávě. Vystavěna byla již po třicetileté válce na místě pusté chalupy vedle farského dvora. Budova byla dřevěná s jednou učebnou (příloha č.1). Tak se udržovala celé 18. století.⁹

Školní obvod se shodoval s farním. K přiřazeným obcím patřily Čechovice, Vsisko, Krčmaň, Grygov a Hostkovice.

Prvním učitelem v Týnecké škole byl František Jakub Žák, týnecký rodák a sedlák. Povinná školní docházka ještě nebyla a tak počet dětí, navštěvující školu, byl v roce 1662 pouze 12. Počet žáků ale vzrůstal. V roce 1750 už 123 dětí. V 17. a 18. století byl učitel vždy jen jeden. V druhé polovině 18. století, kdy došlo k zavedení povinné školní docházky a vzrůstu populace, docházelo v roce 1788 do školy již 227 žáků. Takto velký počet žáků na jednoho učitele byl neúnosný a od roku 1810 začali působit na škole obyčejně dva (rektor a učitelský pomocník). Tak to zůstalo dalších šedesát let.¹⁰

⁷ VESELÁ, Zdenka. *Vývoj české školy a učitelského vzdělání*. Masarykova univerzita v Brně: Masarykova univerzita, 1992. ISBN 80-210-0458-4. S. 12.

⁸ Tamtéž, s. 12.

⁹ NEŠPOR, Václav. *Dějiny Velkého Týnce u Olomouce: Díl II. Část první: Hmotné základy*. Strojopis v majetku Obecního úřadu ve Velkém Týnci, [b.r.], s. 70.

¹⁰ *Sborník základní devítileté školy ve Velkém Týnci: Vydáný k 20. výročí otevření nové školní budovy*. Olomouc: Moravské tiskařské závody, 1970, s. 15.

V roce 1809 byla původní dřevěná škola zbořena. Vystavěna byla nová, kamenná se dvěma učebnami. Stavěl ji olomoucký stavitel Barm a tesařský mistr Josef Kusý. Náklady za stavbu nové školní budovy hradila vrchnost a přiškolené obce. Ale již v roce 1827 musely být provedeny menší opravy stavitelem Antonínem Gottwaldem a tesařským mistrem Šimonem Kusým. Další velké opravy proběhly v roce 1842. Podlahy v učebnách i učitelově bytě byly zchátralé, špatná krytina střechy, okna byla jen jednoduchá. Opravit bylo nutné i klenby v přízemí a prvním poschodí. Na opravu tentokrát přispěly i přiškolené obce Krčmaň, Grygov a Hostkovice. Účet byl rozdělen podle počtu domů.¹¹

Vzhledem k tehdejším společenským poměrům na venkově nepatřila škola k přednostním zájmům. To vedlo také k velmi žalostnému až ponižujícímu postavení učitele. Týnecký učitel, zpočátku jediný na více jak 200 školáků, musel vlastní mzdu získávat jednak službou kostelu a faráři, zbytek v podstatě vyžebrať každý týden vybíráním naturálních dávek od rodičů školou povinných dětí. Po prvním týneckém učiteli Jakubu Žákovi se do konce 18. století vystřídalo 26 učitelů. Jedním z hlavních důvodů bylo bezesporu právě velmi špatné zajištění učitelů. Přesto se už tenkrát našli význačné učitelské osobnosti, dokonce celé učitelské dynastie. Např. František Dohnal a jeho syn Karel odsloužili v letech 1720 až 1751 ve Velkém Týnci dohromady 31 let. Ignác Havelka 1781 až 1798 a zvláště jeho stejnojmenný syn, který zde učil rovných 50 let (1798–1848).¹²

¹¹NEŠPOR, Václav. *Dějiny Velkého Týnce u Olomouce: Díl II. Část první: Hmotné základy*. Strojopis v majetku Obecního úřadu ve Velkém Týnci, [b.r.], s. 76–77.

¹²TICHÁK, Milan. *Paměti obce Velkého Týnce*. Olomouc: Danal, 1998. ISBN 80-85973-46-4. S. 23.

3. Proměny školství po roce 1848

3.1 Revoluční rok 1848

Revoluční rok 1848 znamenal v Evropě velké změny. Vzepětí buržoazně demokratického a národně osvobozenického hnutí proti zastaralým společenským strukturám. Konec feudálního vývoje v Rakousku. Rovněž byla zrušena roboty. Objevují se nové pohledy na řešení výchovných problémů a vedení školské politiky.

Mezi významné reformátory patřil především Karel Slavoj Amerling (1807–1884), myslitel, lékař, přírodovědec a pedagog. Ředitel první české hlavní školy, založené v Praze roku 1848.¹³ Amerling vypracoval Návrh pro národní školy. Požadoval především zavedení povinné školní docházky ve věku od 6 do 14 let. Vyučování mělo být všestranné a soustavné. Počítal také s předškolní výchovou.¹⁴

Významným požadavkem na reformu školství přináší také programové prohlášení radikálních demokratů. Byl kladen důraz na zajištění všestranného rozvoje každého dítěte a právo na pokrok každého jedince podle schopností a nadání. Je snaha zavést vzdělanost mezi chudinu.¹⁵

Počátkem roku 1848 byla zrušena Dvorská studijní komise a nahrazena nově zřízeným ministerstvem vyučování.

Pavel Josef Šafařík (1795–1861) prosazoval myšlenku, vyučování mateřským jazykem až do třetí třídy. Velké zásluhy v českém školství získal Karel Havlíček (1821–1856), nesouhlasil z přidělem nadměrných prostředků vojsku a státní byrokracii, zatímco učitelstvo většinou živoří. Velkou pozornost vzbudil návrh K. Havlíčka na zavedení vysokoškolského vzdělání učitelů.¹⁶

¹³ SOMR, Miroslav a kol. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: SPN, 1987, s. 163.

¹⁴ KRÁLÍKOVÁ, Marie, Josef NEČESANÝ a Václav SPĚVÁČEK. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: SPN, 1977. Dějiny školy a výchovy. S. 30.

¹⁵ Tamtéž, s. 30.

¹⁶ SOMR, Miroslav a kol. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: SPN, 1987, s. 164.

3.2 Zmařený vývoj školství po roce 1848

Přes všechny snahy o reformy školství revolučním hnutím, ke skutečné demokratizaci školství v českých zemích nedošlo. Revoluční myšlenky byly potlačeny vládnoucími kruhy, šlechtou, církví a armádou.

Byl nastolen tvrdý absolutismus a došlo k dalšímu omezení občanských svobod. V roce 1855 byl podepsán konkordát (dohoda mezi papežem a rakouským státem). Konkordátem se katolická církev ujímá opětovně nadvlády nad českým školstvím. Vše za podpory ministra vyučování Lva Thuna a ministra vnitra Alexandra Bacha. Učitelé byli v podstatě podřízeni církvi a vyučování na školách muselo probíhat v souladu s katolickou vírou.¹⁷

3.3 Reforma elementárního školství

K výraznější změně v oblasti všeobecného vzdělávání v Rakousku, tím i v Čechách, došlo až koncem šedesátých let. Vrcholící průmyslová revoluce a prohraná válka s Itálií a Pruskem vedly vládu k zavedení školských zákonů, které byly nutné z důvodu společenských potřeb. Příznivá situace v roce 1867 umožnila uplatnit liberalismus ústavy a v lednu 1868 byl vydán říšský zákon, jenž vymezoval pravidla vzájemného postavení školy a církve. Došlo tak k omezení vlivu církve na školství. Církev měla nadále organizovat pouze vyučování náboženství. Řízení a správu školství již vykonávaly státní orgány.¹⁸

V roce 1869 byl přijat říšský zákon o obecných školách. Autory předlohy zákona byli ministr Leopold Hasner (Hasnerův zákon), profesor Adolf Beer a sekční šéf Julius Antonín Laser. Docházelo tak k postupnému zesvětštění a zestátnění školství. Na obecných a měšťanských školách byly zavedeny předměty jako přírodopis, zeměpis, dějepis a také nauka o měřičských tvarech, kreslení, zpěv a tělocvik. Pro dívky ženské ruční práce a nauka o domácím hospodářství. Zákon stanovil povinnou osmiletou školní docházku od 6 do 14 let. Ministerstvo určovalo centrálně osnovy a učebnice, stejně tak vzdělávání učitelů.¹⁹

¹⁷KRÁLÍKOVÁ, Marie, Josef NEČESANÝ a Václav SPĚVÁČEK. Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích. Praha: SPN, 1977. Dějiny školy a výchovy. S.31.

¹⁸SOMR, Miroslav a kol. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: SPN, 1987, s. 165.

¹⁹VESELÁ, Zdenka. *Vývoj české školy a učitelského vzdělání*. Masarykova univerzita v Brně: Masarykova univerzita, 1992. ISBN 80-210-0458-4. S. 41–42.

Po zavedení říšského zákona dochází v elementárním školství k výraznějším pozitivním změnám. Omezení nadvlády církve nad školstvím, rozšíření obsahu vzdělávání na obecných a měšťanských školách. Zemské zákony pak upravovaly právní postavení učitelů a řešily hmotné zabezpečení.

Na základě říšského zákona byl vydán v srpnu 1870 Školní a vyučovací řád, který platil až do roku 1905. Školní řád obsahoval předpisy o návštěvě školy, o školní kázni (byl zakázán tělesný trest), o propouštění ze školy, o rozdělení školního roku, ale také stanovil povinnosti učitele, hovořil i o zkouškách, vysvědčeních a pomůckách učitelů a žáků. Ministerstvo kultu a vyučování vydalo 18. května 1872 učební osnovy pro měšťanské a některé druhy obecných škol. Nové osnovy kladly význam vyučování reálií a přírodovědných disciplín. Květnovými školskými zákony byly dány podněty k zajištění vyšší vzdělanosti lidových vrstev v obecných a měšťanských školách.²⁰

Pozitivního směru bylo dosaženo také v oblasti vzdělávání učitelů. Dosavadní preparandy nezajišťovaly dostatečné vzdělání pro výkon učitelského povolání. Byly zavedeny čtyřleté učitelské ústavy (do jisté míry na úrovni střední školy). V roce 1774 byla doba přípravy na učitelské povolání jen 3 až 4 měsíce, v roce 1849 dva roky.²¹

Byl zaveden pravidelný plat pro učitele a došlo tak k významnému pokroku v postavení učitelů, kteří již nemuseli ponižujícím způsobem vybírat peníze od rodičů.²²

Docházelo k postupným kladným změnám, jednak v zavedení povinné osmileté školní docházky, rozšíření obsahu vzdělávání na obecných a měšťanských školách, vyššímu vzdělání a pravidelného platu učitelům. Ne však na dlouho.

V roce 1883 byla přijata školská novela, na jejímž základě bylo omezeno učivo a zmenšeny požadavky na učitele. Novelou byly opět zavedeny úlevy z povinné osmileté docházky. Především dětem na venkově, po šestileté návštěvě školy, byly úlevy z docházky umožněny z důvodu polních a hospodářských prací. Ke zhoršení došlo i v postavení učitelů, zákon připouštěl v polodenním vyučování až 100 žáků na jednoho učitele. Vzdělávání učitelů na učitelských ústavech bylo rovněž potlačeno. Na úkor výuky pedagogiky a všeobecných předmětů byla zavedena výuka náboženství a hra na varhany.²³ Církevní hierarchie se v novele zákona dožadovala absolutního vlivu nad obecnou školou.²⁴

²⁰ VESELÁ, Zdenka. *Vývoj české školy a učitelského vzdělání*. Masarykova univerzita v Brně: Masarykova univerzita, 1992. ISBN 80-210-0458-4. S. 42–43.

²¹ SOMR, Miroslav a kol. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: SPN, 1987, s. 166.

²² Tamtéž, s. 166.

²³ VESELÁ, Zdenka. *Vývoj české školy a učitelského vzdělání*. Masarykova univerzita v Brně: Masarykova univerzita, 1992. ISBN 80-210-0458-4. S. 49.

²⁴ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. Praha: SPN, 1983. Učebnice pro vysoké školy. S. 218.

3.4 Týnecká škola po roce 1848

Po roce 1848 nastala změna i obecní správy. Z Velkého Týnce, Vsiska i Čechovic se staly samostatné politické obce. V roce 1850 byly ve Velkém Týnci vyhlášeny první obecní volby a prvním starostou v historii byl zvolen sedlák Jan Vanýsek.²⁵

Po zrušení roboty a osvobození od feudální závislosti tak přichází i do Velkého Týnce naděje na svobodnější a lepší život.

3.4.1 Školní budova

Při kanovnické vizitaci konané ve Velkém Týnci 25. září 1839, byla provedena prohlídka školní budovy. Byl zjištěn nevyhovující stav oken, lavic a podlahy v učebně 1. třídy. S opravou se ale nespěchalo. Až 25. února 1840 byl vypracován návrh na opravu a rozpočet. Jen na řemeslnické práce byl uveden rozpočet na 145 zl. 18 kr. I přes urgence nadučitele Ignáce Havelky k opravám stále nedocházelo.

Stav školní budovy se zhoršoval. Okenní rámy byly shnilé, bez skleněných výplní. Aby nedošlo k přerušení výuky, musela být okna vyložena mechem a slámou. V nevyhovujícím stavu se nacházela i kamna a dveře. V zimním období tak postupně onemocněli učitelští pomocníci (Böhm a Kobliha). Za nepřítomnosti učitelských pomocníků bylo velmi obtížné přinutit rodiče posílat děti do školy. Následně onemocněl i Havelka a vyučování muselo být na 5 týdnů přerušeno.

Další žádosti na opravy školy Havelka opakoval ještě v dubnu 1843. K žádosti se připojil i vrchnostenský úřad a zdůraznil nutnost oprav. Vrchnostenský úřad dodal již vypracovaný celkový rozpočet s částkou 652 zl. 5 kr. Rozpočtená částka se měla hradit takto: patronát – 193 zl. 29 kr, vrchnost – 386 zl. 31 kr, a přiškolené obce – 72 zl. 5 kr. Až tentokrát došlo ke kladnému rozhodnutí k opravě školy. Oprava byla dokončená v roce 1844 tesařským mistrem Valentou z Olomouce.²⁶

Při školní vizitaci v dubnu 1850 podal nadučitel Kočíř návrh na další nutné opravy, především střechy, podlah a oken. Zástupci přiškolených obcí podali žádost o opravu školy na kapitolu, jakožto patrona. Potřebnost oprav byla uznána. Došlo však ke sporu, v jaké míře

²⁵ TICHÁK, Milan. *Paměti obce Velkého Týnce*. Olomouc: Danal, 1998. ISBN 80-85973-46-4. S. 27.

²⁶ *Sborník základní devítileté školy ve Velkém Týnci: Vydáný k 20. výročí otevření nové školní budovy*. Olomouc: Moravské tiskařské závody, 1970, s. 6–9.

a kdo bude opravy hradit. Větší část úhrady nákladů než obvykle měla připadnout na obce. Obce dříve platily pouze práci a povozy.

Okresní hejtmanství nakonec rozhodlo, že řemeslnické práce v částce 260 zl. 6 kr., zaplatí patronát, materiál a mzdy ve výši 367 zl. 50 kr. poplatníci přiškolených obcí. Začátkem roku 1852 byly opravy školy dokončeny. Zásadní rekonstrukce byla provedena na zastřešení, které se změnilo na jednospádové.

Další menší opravy byly provedeny ještě v letech 1855, 1857 a 1858. Byly to však nejspíše jen malé úpravy, které zásadně nezlepšily celkový stav budovy. V roce 1859 okresní úřad prohlásil stavební stav školy za velmi špatný až nebezpečný. Na základě posudku o havarijním stavu byla svolána komisionelní prohlídka na den 27. června 1859, při níž byl sepsán protokol. V seznamu byl uveden podrobný popis školy, který uváděl stavební dispozice. Původně byla škola přízemní, pak bylo přistavěno 1. poschodí s bytem pro učitele. Na západní straně byla později přistavěna přízemní druhá učebna a místnost pro pomocníka učitele. Malá komůrka a schodiště, pod nímž byl vchod do sklepa. Na severní straně byla stáj pro krávy, kůlna a malá komora, dřevěný záchod s otevřenou jímkou byl před budovou.

Komise se shodla, že oprava školy je nutná a objevil se první názor, zda by nebylo lépe, postavit novou školu. Další dva roky ale k žádným opravám nedošlo. Důvodem byly opětovné spory o rozdělení nákladů na opravy. Nakonec k dohodě došlo a v říjnu 1861 byly provedeny nejnnutnější opravy podlah, oken, kamen a důkladná oprava zdi, hrozící zřícením. Oprava stála celkem 140 zl. 77 kr., přesto ale již v roce 1865 bylo konstatováno, že stav budovy je opět špatný.²⁷

Po vydání zákonů v letech 1869 a 1870 bylo nutné rozšířit školu alespoň o jednu učebnu. A to z důvodu velkého počtu žáků. 24. července 1871 se sešla komise k posouzení přístavby třetí učebny, potřebnost uznala a doporučila přestavbu školní budovy, tím ale jednání skončilo. V březnu 1874 nadučitel Kočič připomněl místní školní radě nutnost generální opravy nebo stavbu nové školy, avšak bezvýsledně. Důvodem byly pravděpodobně jednání o vyškolení některých obcí z velkotýneckého školního obvodu. V přípisu z 1. května 1874 to uvádí okresní školní rada, ale zároveň připomíná nutnost uvedení školní budovy do zákonného pořádku jak po stavební stránce tak z hlediska počtu učeben. Už 6. května 1874 provedl ing. Langhammer a stavitel Vlaka prohlídku budovy s vyměřením pro novou učebnu. Plány byly ale několikrát vráceny s různými připomínkami.²⁸

²⁷ *Sborník základní devítileté školy ve Velkém Týnci: Vydáný k 20. výročí otevření nové školní budovy.* Olomouc: Moravské tiskařské závody, 1970, s. 6–9.

²⁸ Tamtéž.

Jednání o přístavbě nebo rekonstrukci nevedla k žádnému řešení. A tak se představenstvo obce Velkého Týnce a Vsiska rozhodlo k ráznému kroku. Dne 6. března 1878 se obě obce dohodly, že z důvodu velmi špatného stavebního stavu a nedostatečných prostor, postaví školu novou. Měla se stavět naproti dvorské zahradě, místo zvané „Podšampilí“. Stavba měla být zahájena na jaře a dokončena do 1. září 1878.

Proti rozhodnutí o stavbě nové školy se kategoricky postavil místní farář Klement Černocho, který zamýšlel na tomto místě postavit ženský klášter. Zamítavě se vyjádřila i kapitula ve svém rozkladu ze dne 15. března 1878. Poukazovala především na výhodné umístění nynější školy a že stavbu nové budovy nepovažuje za nutnou a rozhodnutí obce považuje za lehkomyšlné. Spor se vyřešil kompromisem. Rozhodlo se postavit novou školu, ale na původním místě.²⁹

Již 14. května 1878 začalo bourání školní budovy. Pro vyučování byla upravena sýpka v domě č. 99 (dnes číslo 116), která ale nedostačovala, a bylo nařízeno pouze polodenní vyučování. 28. května 1878 byl přivezen základní kámen z Hradiska a začala stavba nové školní budovy podle plánu olomouckého stavitele Karla Starého, která byla ukončena 19. srpna 1879 (příloha č. 2). Po vysvěcení nové budovy, bylo zahájeno vyučování 1. září 1879. Stavba přišla na 23 000 zl.

Tehdejší starosta František Marek daroval škole bustu Jana Amose Komenského, která je dodnes umístěna nad schodištěm v prvním poschodí školní budovy.³⁰

Z podrobného popisu je patrné, že vyučování ve Velkém Týnci nebylo jednoduché. Především za velmi nevyhovujícího stavu školní budovy. Neustála liknavost představitelů přiškolených obcí a neochota patrona školy – kapituly, problém zásadním způsobem řešit.

²⁹*Sborník základní devítileté školy ve Velkém Týnci: Vydáný k 20. výročí otevření nové školní budovy.* Olomouc: Moravské tiskařské závody, 1970, s. 6–9.

³⁰ NEŠPOR, Václav. *Dějiny Velkého Týnce u Olomouce: Díl II. Část první: Hmotné základy.* Strojopis v majetku Obecního úřadu ve Velkém Týnci, [b.r.], s. 77.

3.4.2 Vyškolení přifařených obcí

Po neustálých neshodách, kdo a kolik bude hradit příspěvky na školní budovu a výuku, došli představitelé přifařených obcí k názoru, že bude lépe postavit školu vlastní. Také z důvodu pohodlnější docházky jejich dětí. První si vlastní školní budovu postavili v Grygově roku 1870, v Krčmami 1872. V roce 1873 se na společné škole dohodli představitelé Čechovic a Hostkovic, školní budovu postavili v Čechovicích. Do školy ve Velkém Týnci pak chodili jen školáci z Týnce, Vsiska a do roku 1910 také děti ze vsiské kolonie v Grygově.

Před rozdělením navštěvovalo nevyhovující školu ve Velkém Týnci až 400 žáků. Zpočátku jen s jedním učitelem, od roku 1810 s pomocníkem a teprve až od roku 1880 s druhým pomocníkem. Po vyškolení okolních obcí klesl počet žáků na 238.³¹

Ve Velkém Týnci tak postupně dochází k úlevě v podobě menšího počtu žáků na učitele, ale i tak zůstává v průměru 80 dětí na jednoho učitele.

Celé toto nelehké období bylo náplní velké části života dvou zasloužilých nadučitelů. Do roku 1848 Ignáce Havelky a Maxmiliána Kočíře, který přišel do Týnce z Tršic a byl učitelem 60 let, z toho 34 roků ve Velkém Týnci. V roce 1882 vystřídal Kočíře též zdatný pedagog, vynikající hudebník a vzácný člověk Ferdinand Tauber. V roce 1900 pak přichází František Košut, také velká osobnost v dějinách obce. Od roku 1901 působil po dobu 35 let na škole František Špička, nesmírně společensky aktivní člověk, který zasvětil život týnecké osvětě a kultuře. Od roku 1924 pak vystřídal Košuta v hodnosti řídícího učitele.³²

3.4.3 Hmotné zajištění učitelů

Příjmy velkotýneckých učitelů byly v podstatě trojího druhu. Peníze dostávali za každého žáka v podobě školného, část příjmů byla v naturáliích a požitky byly i s pozemku, který byl propůjčen k užívání. Výše školného, které se vybíralo na začátku 19. století byla stanovena školskou komisí krajského úřadu už v roce 1788. Rodiče dětí

³¹ TICHÁK, Milan. *Paměti obce Velkého Týnce*. Olomouc: Danal, 1998. ISBN 80-85973-46-4. S. 32.

³² Tamtéž, s. 33.

navštěvujících školu byli povinni platit za žáka 2 až 3 kr. týdně za 42 týdnů v roce. Chudí byli od placení školného osvobozeni.³³

Celkový příjem učitele byl v roce 1788 kolem 300 zl. Při počtu 194 dětí z toho 59 chudých a tím neplatících. Roční příjem byl ze školného celkem asi 200 zl. Příjem z kostela (varhanické práce, z nadací, za koledu) obnášel 26 zl. 48 kr., od obcí 7 zl. 40 kr. a ze štóly 13 zl. Obilní desátek, přepočtený na peníze, vynesl 1 zl. 30 kr., desátek ve snopech i peněžích 13 zl. 26 kr. K těmto příjmům patří i tzv. školní chléb (dítě sedláka dva bochníky ročně, dítě zahradníka jeden). Do naturálních dávek patřilo i deputátní dříví, kterého učitel dostával pro školu i pro sebe celkem 16 sáhu od vrchnosti. Poslední část učitelových příjmů byla z louky, oceněné na 50 zl., roční výnos z ní byl odhadnut na 2 zl. Stav příjmů, uvedený k roku 1788 ve školní faze, byl nejspíše obdobný i na počátku 19. století v závislosti na počtu žáků. Je nutné zmínit, že uvedený plat se týkal pouze nadučitele, nikoliv jeho pomocníka. Ten byl v podstatě v postavení zaměstnance nadučitele. Svědčí o tom Havelkova zpráva kapitule z 11. ledna 1816, v níž uváděl vlastní příjem 221 zl. 23 kr. a je nucen si z něj vydržovat pomocníka, na kterého obec ani vrchnost nic nepřispívala. V roce 1825 žádal Havelka kapitolu o příspěvek na pomocníka. V roce 1847 byli na velkotýnecké škole pomocníci dva, jeden s platem 50 zl. a druhý 30 zl., přestože bylo již v roce 1788 nařízeno, že učitelský pomocník má stanoven plat na 70 zl. ročně. Ani rok 1848 nepřinesl zásadní změny v příjmech učitelů. Koleda byla snížena na 15 zl. 20 kr. a desátek vykoupěn za roční rentu 29 zl. 53 kr., školní plat byl zvýšen. Školné se stále vybíralo od rodičů v peněžních dávkách i v podobě chleba a dalších naturálií. Navíc výše příspěvku byla stanovena podle sociálního postavení rodičů. V roce 1870 byla ve Velké Týnci ustanovena první školní rada, která rozhodla o jednotné platbě za každé školní dítě ve výši 8 kr. za týden po 48 týdnů v roce. Od 1. ledna bylo upraveno i služné učitelů. Nadučitel Kočír měl plat vyměřen na 660 zl. a podučitel na 360 zl. ročně.³⁴

Z výše uvedeného je zřejmé jakým nedůstojným způsobem museli učitelé zajišťovat vlastní existenci. Obcházení jednotlivých rodičů a v podstatě žebrání o finanční příspěvek a chléb bylo nutné k zajištění hlavních příjmů každého učitele.

Teprve až v roce 1872 přichází osvobozující nařízení, které určuje každému učiteli pravidelný plat od berního úřadu.

³³SPÁČIL, Vladimír. Příjmy učitelů. In: *Sborník základní devítileté školy ve Velkém Týnci: Vydáný k 20. výročí otevření nové školní budovy*. Olomouc: Moravské tiskařské závody, 1970, s. 12.

³⁴ SPÁČIL, Vladimír. Příjmy učitelů. In: *Sborník základní devítileté školy ve Velkém Týnci: Vydáný k 20. výročí otevření nové školní budovy*. Olomouc: Moravské tiskařské závody, 1970, s. 13–15.

4 České obecné školství v první polovině 20. století

4.1 Snahy o změny ve společenském uspořádání i ve školství

Přelom století v Rakousku-Uhersku znamenal problematické politické dění. Nastávala nutnost demokratizace veřejného života. Byly stále potlačovány občanské svobody a národnostní cítění. Sociální oblast byla též velmi špatná, zdražovalo se, rostly daně, docházelo k vzrůstu militarismu a zbrojení. Tato neutěšená situace vedla k radikalizaci celého veřejného života. Složitá společenská situace se projevila také ve školství. Docházelo sice k postupnému zlepšení v národním hospodářství, k rozvoji kulturního života a české vědy. Publikovalo se ve větší míře v oblasti knižní, časopisecké i novinové. Ve školství ale nastalo stagnační období. Docházelo sice ke kvantitativnímu vzrůstu obecných a měšťanských škol, což bylo především z důvodu přibývajících populace. Stagnaci je možno zaznamenat zejména v oblasti obsahové a organizační.³⁵

Začátkem 20. století docházelo k úsporným opatřením a od roku 1910 se neposkytovaly žádné zemské subvence na stavby nových škol. Vzhledem k velkému růstu populace byly školy přeplněny, ve třídách bylo 80 až 100 žáků. Úroveň národního školství byla nízká a neodpovídala současným společenským potřebám.

Rozvoj výrobních sil a obrovský růst poznatků z přírodovědných disciplín byl podnětem ke změnám. Vliv pozitivizmu a pragmatizmu vedl k názorům na změnu vzdělanostního ideálu. Již koncem 19. století se opět otevírá otázka vyššího vzdělání učitelů. Propracované koncepční řešení učitelského vzdělání přináší Gustav Adolf Lindner (1828 – 1887). Lindner se snažil prosadit především kvantitativní stránku, ale také kvalitu učitelských ústavů. Řešil též otázku profilu národního učitele. K významným představitelům a obhájcům univerzitního vzdělávání učitelů obecných škol patřil František Drtina, požadoval studium na filozofické fakultě, stejně tak Jan Mrazík. O. Kádner navrhoval založit samostatnou vysokou pedagogickou školu. Návrh podal též Josef Úlehla, který požadoval zřízení praktické učitelské školy. Snahy o změny v obecném školství a učitelském vzdělávání zůstaly až do války jen v podobě návrhů.³⁶

³⁵ VESELÁ, Zdenka. *Vývoj české školy a učitelského vzdělání*. Masarykova univerzita v Brně: Masarykova univerzita, 1992. ISBN 80-210-0458-4. S. 54–60.

³⁶ Tamtéž.

4.1.1 Velkotýnecká škola na počátku 20. století

S velkým vzrůstem populace a tím i žactva na počátku 20. století (v roce 1900 – 300 žáků, v roce 1919 – 395 žáků) nastaly starosti obecního výboru, jak zajistit další učebny a byty pro učitele. Obavy z vysokých obecních přírážek vedly obecní výbor k nerozhodnosti a liknavosti. Stará školní budova již nedostačovala a jednalo se o dalším rozšíření nebo nadstavbě, případně o koupi místního zámku. Ještě za první světové války byla kapitula ochotna zámek prodat asi za 30 000 korun, ale obec jej z liknavosti nekoupila. Po válce obec musela učebnu v zámku, alespoň pronajmout.³⁷

4.2 Období první světové války a vzniku Československa

Během první světové války se stav školství v našich zemích postupně zhoršoval. Velký počet učitelů odešel na vojnu, v některých školách byly zřízeny lazarety nebo byly školní budovy zcela obsazeny vojskem. Ve velkém počtu škol docházelo k omezení vyučování nebo zkrácení na polodenní a učivo bylo omezeno v rozsahu i obsahu. Vyučování bylo poznamenáno též nedostatkem učebnic, sešitů a psacích potřeb. V zimním období chybělo uhlí k vytápění tříd. Materiální nedostatky, ale také zhoršující se zdravotní stav dětí v důsledku bídy, trval ještě několik let po válce.³⁸

V důsledku politické situace během první světové války došlo k rozpadu Rakousko – Uherska . 28. října 1918 byl v Praze vyhlášen samostatný československý stát. Český národ získal po třistaleté porobě národní nezávislost. Vznik samostatné demokratické republiky dával nové šance a možnosti k řešení všech záležitostí z předchozího období. Ale bylo nutné také řešit nové úkoly v širokém spektru oblastí jako hospodářství, sociální problematika, politické a kulturní směry.

Popřevratová atmosféra se promítla i do oblasti školství. Stát se soustředil především na vyrovnání stavu školství v celé republice se zvýšením počtu škol, omezení vlivu církve, modernizace obsahové stránky a vysokoškolsky odborně vzdělané a pedagogicky připravené učitele. V prvních poválečných letech docházelo ke kvantitativnímu růstu obecných a měšťanských škol.³⁹

³⁷ NEŠPOR, Václav. *Dějiny Velkého Týnce u Olomouce: Díl II. Část první: Hmotné základy*. Strojopis v majetku Obecního úřadu ve Velkém Týnci, [b.r.], s. 80.

³⁸ KRÁLÍKOVÁ, Marie, Josef NEČESANÝ a Václav SPĚVÁČEK. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: SPN, 1977. Dějiny školy a výchovy. S. 43.

³⁹ VESELÁ, Zdenka. *Vývoj české školy a učitelského vzdělání*. Masarykova univerzita v Brně: Masarykova univerzita, 1992. ISBN 80-210-0458-4. S. 71–72.

Již v roce 1919 se na území celého Československa začalo s postátňováním škol. Zrušen byl též vliv církve na školu. Učitelky byly zrovnoprávněny s učiteli a také byl zrušen celibát učitelek.

Konečná úprava správy školství v předmnichovském Československu vzešla ze zákona č. 292/1920 Sb. ze dne 9. dubna 1920. § 1 tohoto zákona praví že „*Státu přísluší nejvyšší správa veškerého vychování a vyučování a dozor k němu. Správu tu vykonává stát ministerstvem školství a národní osvěty*“.⁴⁰

Ke sjednocení školské soustavy na území Československa došlo v roce 1922 po vydání tzv. „Malého školského zákona“. Tento zákon převzal většinu zákonů a ustanovení z bývalého mocnářství. K pozitivnímu směru došlo v zavedení povinné osmileté docházky a zrušení úlev. Zákonem byla zavedena výuka nových předmětů jako občanská nauka, chlapecké ruční práce a nauka o domácím hospodářství pro dívky. Docházelo také k feminizaci učitelských míst. Bylo stanoveno, že alespoň polovina učitelských míst má být obsazena učitelkami.⁴¹

Zákonem došlo ke sjednocení škol po stránce vnější organizace i k realizaci změny obsahu, zavedením výše zmíněných nových předmětů.

4.3 Meziválečné období

Základní vzdělávání bylo zajištěno nadále dvěma formami: osmiletá obecná škola a tříletá měšťanská škola, navazující na pětiletou obecnou školu. Někde byla měšťanská škola doplněna ještě čtvrtým dobrovolným ročníkem. Přestože byl název měšťanská škola nahrazen termínem občanská škola, užívalo se i nadále původního označení.

Smíšené školy byly rozděleny na chlapecké a dívčí v případě počtu tříd vyšší než šest. Byla tendence zrušit školné, ale pro nesouhlas ministerstva financí existovalo školné nadále ve formě školních přírážek. Dozor na obecných i měšťanských školách vykonávali zemští a okresní inspektoři.⁴²

⁴⁰ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: *160 let Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy*. [online]. Praha, 2008 [cit. 2012-05-24]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/160-let-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy>

⁴¹ KOVAŘÍČEK, Václav a Iva KOVAŘÍČKOVÁ. *Vývoj školských soustav v českých zemích*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1989, s. 13–14.

⁴² ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. Praha: SPN, 1983. Učebnice pro vysoké školy. S. 311–312.

Celosvětová hospodářská krize třicátých let poznamenala i území našich zemí. Velký počet nezaměstnaných, nedostačující sociální pomoc a zhoršující se životní úroveň ve všech směrech vedlo k protestům a stávkám na mnoha místech republiky.

Tato situace vedla znovu k otevření otázky problematiky školské reformy. Tlak sociálního vývoje, vliv techniky, kultury a obchodu i mezinárodní styky ve všech oblastech. Byla tendence posílení výuky cizích jazyků, matematiky a reálného vzdělání vůbec.

Práce ve školách byla ale velmi obtížná, krize zasáhla i děti nezaměstnaných rodičů, zhoršoval se i zdravotní stav a docházka dětí do škol. Stále vysoký počet žáků ve třídě neumožňoval individuální výuku. Na základě Malého školského zákona z roku 1922 se sice snížil počet dětí v 1. třídě ze 65 na 50 a v ostatních třídách ze 70 na 60, ale i takto vysoký počet žáků nedovoloval podstatněji zkvalitnit výuku, neumožňoval větší pozornost na jednotlivce.

Podstatnějšího kladného směru v povinné školní docházce došlo v oblasti měšťanských škol. Za první republiky se počet měšťanských škol zdvojnásobil a počet žáků vzrostl přibližně na čtvrtinu. V roce 1918 vzrostl počet škol v českých zemích na 9845, z toho měšťanských 934. V roce 1936 je to z celkového počtu 12137 škol již 1765 škol měšťanských.⁴³

Středem zájmu v meziválečném období byl vztah mezi měšťanskou školou a nižším stupněm střední školy. Řešilo se, zda má měšťanská škola zůstat jako forma povinného vzdělání pro vyšší stupeň školy obecné, nebo školou výběrovou pro talentované žáky, či zda má nahradit nižší stupeň střední školy. K realizaci těchto návrhů nedošlo a měšťanská škola zůstala jen jako forma přípravy pro praktické povolání.⁴⁴

Je třeba zmínit zákon o újezdních měšťanských školách (zákon č. 233/1935 Sb.), na základě kterého bylo možné zřizovat měšťanské školy i v menších obcích. Školním újezdem je obvod několika obcí přidružených k veřejné měšťanské škole, jejíž obvod přesáhl území školní obce. Na základě tohoto zákona vznikla újezdní školní rada, jako správní orgán pro školní újezd a školní obec. Újezdní školní rada se ustavovala přímo v obci a plnila funkci dřívější měšťanské školní rady.⁴⁵

Umožnění zřizovat měšťanské školy i v menších obcích byl bezesporu velmi významným krokem pro zvýšení vzdělanosti lidových vrstev.

⁴³ KRÁLÍKOVÁ, Marie, Josef NEČESANÝ a Václav SPĚVÁČEK. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: SPN, 1977. Dějiny školy a výchovy. S. 60–62.

⁴⁴ SOMR, Miroslav a kol. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: SPN, 1987, s. 220–221.

⁴⁵ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, Jan JANÁK a Jan DOBEŠ. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. 2. vyd. Praha: NLN, 2005. ISBN 8071067091. S. 284–285.

4.3.1 Týnecká škola mezi dvěma světovými válkami

Koncem léta 1914 se i ve Velkém Týnci začala nepřímo projevovat I. světová válka. Po vyhlášení mobilizace odcházeli na vojnu desítky mužů, ale i chlapci, kteří ještě mnohdy neměli ani 18 let. Válka rychle vyčerpávala hospodářství země a postupně se i v bohaté hanácké vesnici začala projevovat nouze. Úřady nutily rolníky ke stále většímu odevzdávání úrody a zásob státu. Od roku 1916 byly zavedeny na potraviny a jiné životně důležité potřeby přidělové lístky, ale ani tento systém dlouho nevydržel.

Kulturní život v obci během války zcela ustál. Nebylo divadlo, zábavy ani výlety. Činnost místních spolků taktéž zaostávala. Nekonalý se ani volby. Správu obce vedl po celou válku starosta Josef Prečan. Důsledky války tak zastavily nadějný rozvoj obce.⁴⁶

Školu během války spravoval statečně a v národním duchu nadučitel František Košut.

28. říjen 1918 se i ve Velkém Týnci přivítal s obrovskou radostí a nadějí na lepší a svobodnější život. 15. června 1919 proběhly první svobodné obecní volby. Nejvíce hlasů získala agrární strana a novým starostou obce se stal Jaroslav Bečák, jedna z nejvýraznějších postav z novodobé historie Velkého Týnce, pozdější poslanec Národního shromáždění a celomoravský veřejný činitel.⁴⁷

V roce 1919 měla škola již 395 žáků, tak jako před 50 roky i s přiškolenými obcemi. Přibývalo tříd, zřizovaly se pobočky a také rostl počet učitelů. Vzrůst žáků vedl k myšlence založit v Týnci měšťanskou školu, které byly v okrese doposud jen dvě (viz níže).⁴⁸

1. září 1922 byla otevřena 1. třída měšťanské školy, prozatímním ředitelem byl jmenován Štěpán Vychodil.⁴⁹ Měšťanská škola byla zřízena na základě výnosu Zemské školní rady v Brně dne 21. srpna 1922. Před samotným vznikem byly nutné přípravné práce, které provedla místní školní rada s předsedou Anselmem Mačákem a obecní zastupitelstvo se starostou Jaroslavem Bečákem. Školní obec s obvodní školní radou tvořily mimo Týnec okolní obce Vsisko, Čechovice a Hostkovice. Obvodní školní rada měla zajistit řádné umístění školy a materiální výbavu. Obce se dohodly na společné úhradě provozních nákladů poměrně dle placených přímých daní.

Finanční důvody nedovolovaly postavit novou budovu, proto se místní školní rada usnesla, že na potřebnou dobu ponechá měšťanské škole nutné místnosti v obecné škole.⁵⁰

⁴⁶ TICHÁK, Milan. *Paměti obce Velkého Týnce*. Olomouc: Danal, 1998. ISBN 80-85973-46-4. S. 35–36.

⁴⁷ Tamtéž, s. 35.

⁴⁸ *Sborník základní devítileté školy ve Velkém Týnci: Vydání k 20. výročí otevření nové školní budovy*. Olomouc: Moravské tiskařské závody, 1970, s. 16.

⁴⁹ *Kronika obce Velký Týnec*. Velký Týnec, 1922–1972. Rukopis uložen na OÚ Velký Týnec, s. 30.

⁵⁰ Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, fond 05-72, Kronika měšťanské školy ve Velkém Týnci, s. 1–2.

V prvním roce otevření měšťanky bylo přijato 53 dětí. V druhém roce 96 a po otevření třetí třídy již 110. V dalších letech počet pravidelně stoupal a v roce 1938 měla škola 182 žáků ve třech třídách s dvěma pobočkami. Až do roku 1922 byly měšťanské školy pouze v Olomouci a Velké Bystřici, na tyto školy si mohly dovolit docházet pouze děti zámožnějších rodičů. Po založení školy v Týnci se poměr obrátil. Převážná většina žáků pocházela z rodin dělníků, drobných zemědělců a živnostníků.⁵¹

V roce 1927 byly ve Velkém Týnci tyto školy: Národní obecná škola, na které byl řídícím učitelem František Špička, Obecná měšťanská škola s ředitelem Štěpánem Vychodilem, Lidová hospodářská škola, kterou rovněž vedl František Špička a Živnostenská pokračovací škola, kterou vedl ředitel Štěpán Vychodil.⁵²

Stavba nové školy byla naléhavá. Velký počet žáků nebylo možné umístit v původní škole s pěti učebnami a tak se hledaly alespoň místnosti k pronájmu. Jedna místnost, pro měšťanskou školu, byla ve Společenském domě a druhá na zámku (až do roku 1950).

Jednání o stavbě nové školy brzdilo málo odhodlanosti v zastupitelstvu, zákon o měšťanských školách újezdních, po válce odpor lidovců a požadavky Výzkumného ústavu pedagogického.⁵³

Pracovní podmínky ve škole, hlavně v posledních letech před okupací, byly velmi nepříznivé. V budově, která byla určena pro 5 tříd, se tísnilo tříd 9. Učitelství těžce postrádal kvalitnější učební pomůcky, na které scházely finanční prostředky, tak i vhodné kabiny.⁵⁴

Přes všechny materiální nedostatky a útrapy se pedagogové snažili děti učit v souladu se svým posláním. Kupříkladu ve výchově ke spoření, byla již v roce 1922 založena školní střídaná spořitelna, která prosperovala na velmi dobré úrovni. Našetřené peníze si směli žáci vyzvednout, až dokončili docházku do školy, většinou tak ale nečinili a spořili si nadále. Celosvětová krize třicátých let spořitelnu ale postihla, tak jako všechny ostatní oblasti tehdejšího života.⁵⁵

Pro doplnění učiva se od roku 1925 navštěvovalo pravidelně sokolské kino, právě tehdy zřízené. Chodilo se na poučné i zábavné filmy. Na podporu výuky přírodopisu a rostlinopisu věnovala obec škole pozemek. Děvčata se učila pěstovat květiny a zeleninu,

⁵¹Vychodil, Štěpán. Počátky měšťanské školy ve Velkém Týnci. In: *Sborník základní devítileté školy ve Velkém Týnci: Vydání k 20. výročí otevření nové školní budovy*. Olomouc: Moravské tiskařské závody, 1970, s. 18.

⁵² *Kronika obce Velký Týnec*. Velký Týnec, 1922–1972. Rukopis uložen na OÚ Velký Týnec, s. 44–45.

⁵³ NEŠPOR, Václav. *Dějiny Velkého Týnce u Olomouce: Díl II. Část první: Hmotné základy*. Strojopis v majetku Obecního úřadu ve Velkém Týnci, [b.r.], s. 80.

⁵⁴ Vychodil, Štěpán. Počátky měšťanské školy ve Velkém Týnci. In: *Sborník základní devítileté školy ve Velkém Týnci: Vydání k 20. výročí otevření nové školní budovy*. Olomouc: Moravské tiskařské závody, 1970, s. 18.

⁵⁵ Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, fond 05-72, *Kronika měšťanské školy ve Velkém Týnci*, s. 6.

chlapci se pokoušeli o školkaření. V roce 1934 zakoupila obvodová školní rada první školní rozhlas, který přispěl ke zkvalitnění výuky ve všech předmětech.⁵⁶

4.4 Školství u nás během fašistické okupace

Celosvětovou hospodářskou krizi první poloviny třicátých let vystřídala krize politická, opět celosvětového rozsahu – II. světová válka.

U nás došlo k okupaci nacistickým Německem, byl vyhlášen protektorát Čechy a Morava a to následkem Mnichovské dohody. Okupace trvala dlouhých šest let, od 15. března 1939 až do 8. května 1945.

Tak jako ve všech oblastech veřejného života, tak i ve školství docházelo k postupnému vytváření systému řízení, v němž „führerprincip“ dovoľoval nařídít a prosadit cokoliv. Pravomoc české vlády vést a řešit oblast školství tak přešla do kompetence Velkoněmecké říše. Výnos ministerstva školství a národní osvěty ze dne 28. února 1942 ruší hlasování při zkouškách všeho druhu a dává výlučné právo rozhodování o klasifikaci předsedovi komise. 13. srpna 1942 došlo k dalšímu nařízení, které zmocňovalo ministra školství měnit, bez ohledu na dosavadní právní předpisy, organizaci školské správy. Vládním nařízením ze 6. dubna 1943 byly zrušeny okresní školní výbory a nahrazeny školskými úřadovkami v čele s okresním školním inspektorem. Následně dochází na základě nařízení z 16. listopadu 1943 ke zrušení místních školních rad a školních výborů. Jako náhradu jmenovala okresní školská úřadovna zástupce školní obce, který byl kdykoliv odvolatelný.⁵⁷

Za okupace tak docházelo k násilnému potlačování a degradaci školství. Pro protektorát znamenalo školství nebezpečnou výchovnou sílu. V základním vzdělávání byla silně omezena možnost navštěvovat měšťanskou školu.⁵⁸ Ta byla změněna na tzv. školu hlavní se značně omezeným počtem žáků, a to na základě vládního nařízení ze dne 14. srpna 1941, které měšťanskou školu nahrazuje školou výběrovou, čtyřtřídní a byla připojena ke čtvrtému ročníku obecné školy. Výnosem ministerstva školství ze dne 25. května 1943 byl zpřísněn výběr na hlavní školu v takové míře, že pouze 35 % všech žáků navštěvujících čtvrtý postupný ročník obecné školy, mohlo pokračovat ve vzdělávání na škole hlavní. Podmínkou bylo vykonání přijímací zkoušky v písemné i ústní formě z němčiny, češtiny

⁵⁶Tamtéž, s. 50.

⁵⁷ VESELÁ, Zdenka. *Vývoj české školy a učitelského vzdělání*. Masarykova univerzita v Brně: Masarykova univerzita, 1992. ISBN 80-210-0458-4. S. 127.

⁵⁸ KRÁLÍKOVÁ, Marie, Josef NEČESANÝ a Václav SPĚVÁČEK. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: SPN, 1977. Dějiny školy a výchovy. S. 67.

a matematiky. Jako součást germanizace byla rozšířena výuka německého jazyka na 5 hodin týdně.⁵⁹

I na obecné škole bylo zavedeno povinné vyučování německého jazyka. Ve všech třídách, již od prvního ročníku a to na úkor výuky českého jazyka, dějepisu, zeměpisu a dějin naší literatury. Vše co připomínalo českou minulost bylo zakázáno vyučovat a žákům se musela vštěpovat závislost českého národa na Německu. Omezením dalšího vzdělávání na měšťanské škole mělo za následek, že pouze obecná škola byla základem vzdělání většiny mládeže.⁶⁰

Perzekuční opatření proti školám, učitelům, rodičům i žákům měla v době okupace velmi negativní vliv na základní vzdělávání. Některé školy byly obsazeny vojskem, docházelo ke zcizování nebo poškozování materiálního vybavení, zejména pak knihoven. „Nevhodná“ literatura byla zabavována nebo přímo ničena.⁶¹ Od března do srpna 1939 bylo z 279 učebnic třicet zakázáno, v padesáti byly provedeny korektury textů. K 30. dubnu 1941 bylo zakázáno na českých školách používat k výuce 283 učebnic. Celkem bylo zrevidováno 1200 učebnic.⁶²

4.4.1 Dopady II. světové války na týneckou obec a školu

Ještě před válkou vystřídal dosavadního ředitele týnecké školy Štěpána Vychodila Jan Němčák. Nastoupil k 1. září 1936 s výslovným posláním okresního školního inspektora L. Pelíška, aby rázně řešil stavbu nové školy ve Velkém Týnci. První snahou nového ředitele, bylo připojení obce Grygov do týneckého školního újezdu, což se mu podařilo v roce 1937 za pomoci tehdejšího starosty Floriána Navrátila. Školní rada pověřila ředitele, aby vyhlédl a doporučil vhodné místo pro stavbu školy. Po dlouhém vyjednávání s více majiteli jedné z usedlostí bylo dohodnuto místo vedle kostela za přibližnou cenu 150 000 Kčs. Na schůzi místní školní rady a zástupců obce Velkého Týnce, kde mělo dojít k souhlasu a dohodnutí přesné ceny výkupu pozemků, bylo jednání oboustranně přerušeno, poněvadž požadovaná částka se zástupcům zdála příliš vysoká.⁶³

Další nekonečné vyjednávání přerušila II. světová válka. Okupace republiky nacistickým Německem poznamenala i obec Velký Týnec. Poslední demokraticky zvolený

⁵⁹ VESELÁ, Zdenka. *Vývoj české školy a učitelského vzdělání*. Masarykova univerzita v Brně: Masarykova univerzita, 1992. ISBN 80-210-0458-4. S. 128–129.

⁶⁰ KRÁLÍKOVÁ, Marie, Josef NEČESANÝ a Václav SPĚVÁČEK. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: SPN, 1977. Dějiny školy a výchovy. S. 67–67.

⁶¹ Tamtéž, s. 68.

⁶² SOMR, Miroslav a kol. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: SPN, 1987, s. 251.

⁶³ NĚMČÁK, Jan. *Vzpomínky z doby 1936–50*. In: *Sborník Základní devítileté školy ve Velkém Týnci: Vydání k 20. výročí otevření nové školní budovy*. Olomouc: Moravské tiskařské závody, 1970, 20–22. S.20.

starosta obce Florián Navrátil byl Němci odstraněn a nahrazen četnickým strážmistrem Václavem Bartoňkem, kterého v srpnu 1942 vystřídal Alois Homola, bývalý státní zaměstnanec v důchodě, který posluhoval Němcům, pravděpodobně také pod vlivem své o mnoho let mladší družky, německé nacistky. Homola ignoroval řádně zvolené zastupitelstvo a až do konce války ho nesvolal. Posláním starosty bylo pouze vnucování vůle nacistů občanům. Během války byly opět zavedeny přidělové lístky a neustále se zvyšovaly povinnosti rolníků odevzdávat předepsané dodávky obilovin, masa, mléka aj. Neplnění předepsaných dodávek bylo krutě trestáno. Trest smrti hrozil za nepovolené zabíjačky nebo mletí obilí. Od roku 1940 museli desítky mladých spoluobčanů nastoupit na nucené práce v Německu. Organizace tohoto násilí a bezpráví bylo hlavním úkolem obecního úřadu.⁶⁴

Ve společenském životě nastával postupně taktéž útlum. Nacisti v dubnu 1941 rozpustili činnost Sokola, v listopadu Orla i Národní Matici, jejich majetek zabavili a uložené peníze těchto spolků rozkradli. Zrušeny byly i všechny politické strany. Veškeré nepohodlné knihy z obecní knihovny zabavilo četnictvo.⁶⁵

Bez kompromisu přistupovaly okupační úřady vůči českým školám, které se měly stát prostředkem germanizace. Nastalo povinné zalepování „závadných“ stránek v učebnicích připomínajících českou minulost. Zvyšoval se počet vyučovacích hodin německého jazyka, který byl zaveden i do úředního styku, včetně školního vysvědčení. Ve školní roce 1941/1942 byla i v Týnci zrušena měšťanská škola a nahrazena přísně výběrovou hlavní školou. Nevybraným dětem byla určena až do 8. třídy pouze obecná škola.⁶⁶

Naprostá většina učitelského sboru ve Velkém Týnci dokázala vzdorovat nátlaku okupantů a ačkoli skrytě, nadále udržovala vlastenecké poslání školy. Byla to zásluha učitelů Jaromíry Stavělkové, Karla Bořila, Karla Zatloukala, Anny Doupalové, Růženy Sýkorové a především rázného vlastence Zdeňka Smejkal.⁶⁷

Podrobnější zmínku je potřebné uvést o Miladě Petřkové. Narodila se 13. ledna 1911 v Olomouci do početné, učitelské rodiny devíti sourozenců. Otec Josef, řídící učitel v Olomouci-Pavlovičkách, matka Marie. Milada Petřková vystudovala učitelský ústav v Olomouci, který absolvovala v roce 1930. Nastoupila jako odborná učitelka na měšťanské škole v Těšeticích, od roku 1937 působila na škole ve Velkém Týnci, kde učila češtinu,

⁶⁴ TICHÁK, Milan. *Paměti obce Velkého Týnce*. Olomouc: Danal, 1998. ISBN 80-85973-46-4. S. 4–43.

⁶⁵ *Kronika obce Velký Týnec*. Velký Týnec, 1922–1972. Rukopis uložen na OÚ Velký Týnec, s. 95.

⁶⁶ TICHÁK, Milan. *Paměti obce Velkého Týnce*. Olomouc: Danal, 1998. ISBN 80-85973-46-4. S. 44.

⁶⁷ Tamtéž, s. 44.

literaturu, němčinu a občanskou nauku.⁶⁸ Dne 1. září 1941 odešla na vlastní žádost z rodinných důvodů na měšťanskou školu v Holici u Olomouce.⁶⁹ Po atentátu na R. Heydricha dne 27. května 1942 začalo nacistické a zběsilé zatýkání, mučení a vraždění. 18. června 1942 je zatčen bratr Milady Vladimír Petřek, kaplan chrámu sv. Cyrila a Metoděje v Praze. Byl jedním z těch, kteří poskytli úkryt v kryptě, zmíněného chrámu, atentátníkům na Heydricha. Po zatčení Vladimíra následovalo uvěznění i celé rodiny Petřkových kromě nejstarší dcery Marie, pro pokročilé těhotenství. Rodiče a 8 dětí bylo převezeno z gestapa v Olomouci do Brna (Kouničky) a odtud do Osvětimi. Vladimír byl zastřelen na popravišti. Otec Josef (pedagog) podlehl osvětimskému mučení dne 7. února 1943. Tamtéž umírá 4. března 1943 syn Jaroslav (geometr). Následuje sestra Milada (odborná učitelka), jež byla střelena opilým příslušníkem SS do krku ještě v Kounicových kolejích (Brno) a s tímto těžkým zraněním odvečena do Osvětimi, kde následkům zranění dne 24. dubna 1943 podlehla. 5. května je tamtéž umučena i maminka Marie. Poslední oběť z rodiny Petřkových, syn Miroslav (medik), zahynul až v létě 1944, poté co prošel muka v Osvětimi, Buchenwaldu, Kolíně nad Rýnem, Calais atd. Byl zastřelen na útěku k americké armádě z koncentračního tábora v Doulencais ve Francii (Champagne).⁷⁰

Milada Petřková byla vynikající učitelka a vlastenka, alespoň podle vzpomínek pamětníků. Na její věčnou památku byla dne 7. června 1970 odhalena pamětní deska v budově školy ve Velkém Týnci.⁷¹ A od roku 2006 nese její jméno název týnecké školy – Základní škola Milady Petřkové Velký Týnec.

Do přímého konfliktu s gestapem se dostal i tehdejší řídící učitel Bedřich Mádr. 18. srpna 1940 bylo gestapem objeveno tajné skladiště zbraní v domě č. 14 ve Vsisku, který patřil Lubomíru Bečákovi z Velkého Týnce. Řídící učitel týnecké školy Bedřich Mádr i se dvěma syny, záložními důstojníky, byli odvezeni do věznice gestapa v Olomouci. Jen díky statečnosti jednoho z tajných velitelů Obrany národa kpt. Jana Skokánka, jenž vzal celou vinu na sebe, ušli zúčastnění jeho krutému osudu a vrátili se asi po 3 měsících domů.

⁶⁸ MENŠÍKOVÁ, Miroslava. Milada Petřková. In: *Encyklopedie dějin města Brna: Osobnosti* [online]. Brno: Muzeum města Brna, 2004, 25.04.2011 [cit. 2012-05-29]. Dostupné z: http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=1231

⁶⁹ PLUTZOVÁ, Marie. Bylo to před třiceti lety. In: *Sborník Základní devítileté školy ve Velkém Týnci: Vydaný k 20. výročí otevření nové školní budovy*. Olomouc: Moravské tiskařské závody, 1970, 51–52. S.52.

⁷⁰ CEKL, Jan. *Kraj, jímž táhla válka: Děje, události a dokumenty z let 1939 - 1945*. 3. opravené vydání. Olomouc: Národní správa tiskárny Bergland, 1947, s. 246–248.

⁷¹ PLUTZOVÁ, Marie. Bylo to před třiceti lety. In: *Sborník Základní devítileté školy ve Velkém Týnci: Vydaný k 20. výročí otevření nové školní budovy*. Olomouc: Moravské tiskařské závody, 1970, 51–52. S.52.

Krátce před propuštěním Mádrovy rodiny byl zatčen majitel domu a spoluúčastník akce Lubomír Bečák, který se vrátil z vězení až po dvou letech. Někteří jeho spolupracovníci byli ale popraveni.⁷²

Poslední rok války měl pro týneckou školu velmi špatné dopady. Vánoční prázdniny trvající od 20. prosince byly prodlouženy i na celý leden. Důvodem byl nedostatek uhlí, a to málo co bylo na skladě ve školní budově, bylo zabaveno okresním úřadem v Olomouci. Během uhelných prázdnin byla škola otevřena jen dvakrát týdně, kdy se žáci museli dostavit na kontrolu domácích prací. Vzhledem k teplotě pod bodem mrazu i v učebnách, měli žáci stanovenou docházku v co možná nejteplejším oblečení. Situace ve škole se ztížila od 2. února navíc tím, že okresní úřad v Olomouci ji zajistil pro ubytování zákopníků. Pro potřeby školy zůstaly neobsazené jen kabinety a školní kuchyně. Veškerý nábytek ze tříd byl vystěhován na půdu školy. Ze školních učeben se tak stal dočasný domov pro 270 zákopníků.⁷³ Většinou to byli mladí chlapci kolem 18 let vyhnání ze středních Čech na zákopové práce k Olomouci. Jejich úkolem bylo vykopat mohutný protitankový příkop v polích u Holice. Přestože byli pod neustálým dohledem stráží SA tak výkopy sabotovaly jak se dalo. Dílo, které mělo bránit Olomouc až po dobu tří měsíců před postupující Rudou armádou, již nikdy dokončeno nebylo. Postup fronty byl rychlejší než jejich pracovní tempo.⁷⁴

Zákopníci ve škole zůstali i po celý březen a duben. Pro potřeby výuky se učitelé a žáci uchýlili do místního sálu pro kino. Z celého učitelského sboru zůstali jen čtyři učitelé, ostatní byli různě nasazeni v zemědělských usedlostech nebo na vojenských pracích. Ani ve zmíněném sále se netopilo, tak se učilo jen třikrát týdně. Výuka probíhala s jedním učitelem na balkoně a současně s druhým u projekční tabule.⁷⁵

O to více se okolnosti ve škole vyostřily, když 28. dubna obsadila celou školu přímo německá vojska. Ve školní kuchyni vznikla vojenská polní nemocnice. Veškeré školní vybavení bylo rozkradeno nebo zničeno. Co nepoškodili zákopníci, dokonali totálně vojáci, kteří přišli po nich. Po odchodu vojska, začátkem května, byla škola kompletně vyrabována a poničená. Školní rok 1944/1945 již normální vyučování nezačalo. Pouze v měsíci červnu a částečně v červenci probíhala výuka dvakrát týdně.

⁷²CEKL, Jan. *Kraj, jímž táhla válka: Děje, události a dokumenty z let 1939 - 1945*. 3. opravené vydání. Olomouc: Národní správa tiskárny Bergland, 1947, s. 203–204.

⁷³Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, fond 05-48, Kronika obecné školy ve Velkém Týnci, s. 52–54.

⁷⁴TICHÁK, Milan. *Paměti obce Velkého Týnce*. Olomouc: Danal, 1998. ISBN 80-85973-46-4. S. 45.

⁷⁵NĚMČÁK, Jan. *Vzpomínky z doby 1936–50*. In: *Sborník Základní devítileté školy ve Velkém Týnci: Vydání k 20. výročí otevření nové školní budovy*. Olomouc: Moravské tiskařské závody, 1970, 20–22. S.20.

Výuka skončila 19. července, ale bez vysvědčení. I ta byla zničena. Žákům byly známky pouze přečteny a vysvědčení dostali až po prázdninách.⁷⁶

Nelehké válečné období tak skončilo i v týnecké škole. Osvobození od nacistické okupace otevřelo nové vyhlídky a možnosti do budoucna.

⁷⁶ Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, fond 05-48, Kronika obecné školy ve Velkém Týnci, s. 55–56.

5 Poválečné období do roku 1953

5.1 Proměny českého školství po osvobození od fašismu

Konec II. světové války a tím osvobození naší republiky od fašismu umožnilo zahájit postupnou obnovu všech oblastí veřejného života. Základem pro rozvoj byl Košický vládní program, oficiálně vyhlášen dne 5. dubna 1945. Program byl vypracován moskevským vedením KSČ a stanovoval principy politického, hospodářského a kulturního rozvoje v osvobozené republice. Programem byly dány také směrnice pro vnitřní politiku vlády a úkoly pro dokončení vojenské porážky nacismu. Počal proces tvorby nových orgánů státní moci v podobě národních výborů. Taktéž byla Košickým vládním programem vyhlášena demokratizace vzdělání, vědy a kultury. Byly snahy o rozvoj školství, navazující na předcházející období s vybudováním moderní školské soustavy.⁷⁷

Po osvobození bylo nutné co nejdříve zahájit vyučování. Situace po válce to ale mnohdy nedovolovala, především z důvodu válečných škod. Řada školních budov byla poškozena nebo zcela zničena, některé školy postrádaly vybavení, které bylo rovněž poničeno nebo rozkradeno. Nelehká situace se ale rychle řešila především lidovou aktivitou. S nápravou škod započali školští pracovníci za podpory národních výborů ihned po válce. Aby se alespoň částečně dohnaly časové ztráty ve výuce, byl školní rok prodloužen do 20. července 1945.⁷⁸

Na základě Košického vládního programu měli školští pracovníci za úkol odstranění nacistických zásahů do práce škol a obsahové náplně. Předpisy vydané po 30. září 1938, nevyhovující novým poměrům, byly prohlášeny za neplatné. Rovněž došlo k rozsáhlé revizi učebnic a učebních pomůcek. Obecné a měšťanské školy začaly po válce pracovat podle předválečných osnov. V českých zemích docházelo také k rychlému rozšiřování počtu škol. Jak uvádí tehdejší ministr školství a osvěty, Zdeněk Nejedlý, ve svém vystoupení v kulturním výboru Prozatímního národního shromáždění dne 10. ledna 1946. Od osvobození došlo k otevření nových mateřských škol v počtu 1082, celkem 2003. Obecných škol 1758 oproti školnímu roku 1938/1939, kdy jich bylo 1591. Měšťanských škol bylo 321 (ve školním roce 1938/1939 pouze 220).⁷⁹

Únor 1948 znamenal nové obraty a změny v budování školství. Zákon č. 95/1948 Sb., který byl jednomyslně přijat Národním shromážděním, stanovil úpravy k vytvoření první

⁷⁷ VESELÁ, Zdenka. *Vývoj české školy a učitelského vzdělání*. Masarykova univerzita v Brně: Masarykova univerzita, 1992. ISBN 80-210-0458-4. S. 132.

⁷⁸ Tamtéž, s. 132.

⁷⁹ Tamtéž, s. 132–134.

jednotné státní školské soustavy v historii. V platnost vstoupil dne 1. září 1948 a dle tohoto zákona se nadále československé školství členilo na školy mateřské (3–6 let), školy 1. stupně (škola národní s pěti ročníky), školy 2. stupně (škola střední se čtyřmi ročníky), školy 3. stupně (čtyřtřídní gymnázia a školy odborné).⁸⁰

Snižuje se také počet dětí ve třídách. V první třídě a na jednotřídní škole má být maximálně 30 žáků a v ostatních třídách nejvýše 40.⁸¹

Povinná školní docházka se tak prodlužuje na 9 let. Zákonem se také školství definitivně zbavuje vlivu církve a všechny druhy škol jsou zestátněny. Nový učební plán a osnovy zdůrazňují politické směry školy, spojení se životem a lidově demokratický charakter. Objevují se tak již četné prvky socialistické školy.⁸²

5.2 Poválečné období ve Velkém Týnci

Pár hodin po osvobození se správy ujal Revoluční národní výbor, ještě před koncem války tajně připraven. Prvním předsedou se stal František Hanák, sociální demokrat. Během léta byl pak na základě jednání čtyř politických stran sestaven Místní národní výbor (dále jen MNV) s rovnoměrným zastoupením představitelů Československé strany lidové, národně socialistické, komunistické a sociální demokracie. Nadále se již nejednalo s nejsilnější předválečnou stranou republikánskou – agrární, se kterou již poválečný systém nepočítal. V září 1945 byl předsedou MNV zvolen osvobozený vězeň a zástupce Komunistické strany Československa (dále jen KSČ) Albín Chytil.⁸³

Ve Velkém Týnci nebyly po válce závažnější škody a tak se nový orgán místní samosprávy zaměřil na vypořádání se z minulostí. Úkolem bylo určit zrádce a viníky během okupace. Ve Velkém Týnci se před válkou hlásilo k německé národnosti jen 10 osob, žádnému z Němců ale nebylo odmítnuto přiznání československého občanství a žádný z nich nebyl transportován do Německa. Nejhůře asi dopadli nacisty dosazený starosta Alois Homola s jeho životní družkou, oba byli po osvobození zadrženi a v nedostatečně hlídaném ubytovacím pokoji ve Společenském domě spáchali sebevraždu oběšením.⁸⁴

Únorem 1948 došlo, tak jako v celé republice, ke změnám i v Týnci. Pod vedením komunistické strany a prostřednictvím tzv. Akčních výborů Národní fronty docházelo

⁸⁰ KOVAŘÍČEK, Václav a Iva KOVAŘÍČKOVÁ. *Vývoj školských soustav v českých zemích*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1989, s. 17–18.

⁸¹ Tamtéž, s. 59.

⁸² ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. Praha: SPN, 1983. Učebnice pro vysoké školy. S. 358–359.

⁸³ TICHÁK, Milan. *Paměti obce Velkého Týnce*. Olomouc: Danal, 1998. ISBN 80-85973-46-4. S. 47.

⁸⁴ Tamtéž, s. 47.

ke změnám politických stran, podniků, spolků i škol. Razantně byla prosazena druhá vlna znárodnování, které se nevyhnul ani místní nábytkářský závod Slezák a Hutka. Všem tělovýchovným spolkům bylo nařízeno sjednocení do Sokola. Velký Týnec i sousední obce byly především obcemi zemědělskými a tak se nevyhnuly ani násilnému slučování do Jednotných zemědělských družstev (dále jen JZD). Nutno dodat, že ve Velkém Týnci vznikalo JZD s velkým odporem a velmi dlouho.⁸⁵

5.3 Týnecká škola po roce 1945

Již v roce 1945 navrhl Revoluční národní výbor pro potřeby měšťanské školy stavbu nové budovy. Místní národní výbor tuto záležitost později projednal a navrhl, aby byla v Týnci provedena veřejná sbírka na měšťanskou školu.⁸⁶ Sběrka vynesla značný obnos ve výši 537 000 Kčs, ale náklady na stavbu nové školy byly velmi vysoké a tak bylo vypůjčeno dalších 10 000 000 Kčs.⁸⁷

Samotná stavba se ale oddalovala, v roce 1946 především s problémem výkupu pozemků. Nakonec bylo dohodnuto místo na farních pozemcích v části nazývané Podštamplí, ironií osudu právě tam, kde před 70 lety měla stát obecná škola. Po četných rozporech mezi obyvateli i mezi zástupci Místního národního výboru došlo v roce 1947 k přípravným pracím na samotnou stavbu. Byla zhotovena příjezdová cesta, kanalizace, odvodnění a vykopány byly dvě studny pro zásobování školy vodou.⁸⁸

Plány vypracoval architekt František Novák z Olomouce a konečné práce byly zadány firmě Lipovský, taktéž z Olomouce. Se stavbou se začalo 21. září 1947.⁸⁹

Stavba se ale neustále protahovala. V době prací došlo ke znárodnění stavebnictví, měnily se stavební firmy zúčastněné na realizaci stavby. Často chyběl stavební materiál, jindy zase dělníci, někdy oboje. V roce 1948 převzaly rozestavěnou školu Československé stavební závody, n.p., závod Šumperk. Stavba se tak protáhla až do roku 1950, ale ani v tomto roce ještě nebyly dokončeny mnohé práce. Proti neustále liknavému přístupu vedení stavby musel zasáhnout školský referent MNV Josef Bouda. Od té doby byl již stavební materiál dodáván

⁸⁵ TICHÁK, Milan. *Paměti obce Velkého Týnce*. Olomouc: Danal, 1998. ISBN 80-85973-46-4. S. 49–50.

⁸⁶ *Kronika obce Velký Týnec*. Velký Týnec, 1922–1972. Rukopis uložen na OÚ Velký Týnec, s. 100.

⁸⁷ NEŠPOR, Václav. *Dějiny Velkého Týnce u Olomouce: Díl II. Část první: Hmotné základy*. Strojopis v majetku Obecního úřadu ve Velkém Týnci, [b.r.], s. 80.

⁸⁸ NĚMČÁK, Jan. *Vzpomínky z doby 1936–50*. In: *Sborník Základní devítileté školy ve Velkém Týnci: Vydání k 20. výročí otevření nové školní budovy*. Olomouc: Moravské tiskařské závody, 1970, 20–22. S.20.

⁸⁹ NEŠPOR, Václav. *Dějiny Velkého Týnce u Olomouce: Díl II. Část první: Hmotné základy*. Strojopis v majetku Obecního úřadu ve Velkém Týnci, [b.r.], s. 80.

včas a stavební dělníci taktéž nechyběli. Nutno zmínit, že se stavbou školy se zamýšlelo v blízkosti vybudovat i byty pro učitele, z tohoto záměru ale pro nedostatek finančních prostředků vzešlo.⁹⁰

Od 1. srpna 1950 po 42 letech odchází do důchodu ředitel Jan Němčák. Novým ředitelem je jmenován František Loutocký.

Dne 3. září 1950 došlo ke slavnostnímu otevření nové budovy střední školy (příloha č. 5). Sjelo se mnoho bývalých absolventů, proběhlo několik slavnostních projevů a celou obcí prošel na počest zahájení výuky v nové škole průvod za účasti všech žáků i většiny obyvatel Velkého Týnce. Od tohoto dne má Velký Týnec dvě školní budovy. Tehdejší označení obecná a měšťanská škola je postupně lidově nahrazena názvy Nová a Stará škola, přičemž na Nové škole byla umístěna měšťanská a na Staré obecná škola.

Konečně byl vyřešen léta neutěšený, stísněný stav výuky. Některé třídy byly do doby otevření Nové školy umístěny v místním zámku, sokolovně i Společenském hostinci, taktéž se učilo i v tělocvičně.⁹¹

Po slavnostním otevření školy, mělo dne 4. září začít vyučování. Škola byla sice nová, pěkná a moderní, ale uvnitř zcela prázdná. Holé zdi, prázdné učebny, nevybavené kabinety, žádné lavice ani židle pro žáky. Vedení školy sice žádalo o dodávku vhodného inventáře a učebních pomůcek, ale nic z toho dodáno nebylo. A tak se do nově postavené budovy začal stěhovat starý nábytek a ještě starší inventář školních kabinetů ze školy obecné, to však k vybavení Nové školy zdaleka nestačilo. O výpomoc byly požádány okolní školy. Ochotně vypomohla národní škola v Grygově a střední škola v Holici, zapůjčily alespoň židle a stoly.⁹²

Během měsíce září se budova stále dostavovala. Pracovali stolaři, zedníci, malíři, natěrači, elektrikáři, topenáři a celá řada dalších řemeslníků. Vyučování tak bylo neustále rušeno. Topenáři a instalatéři pracovali na úpravě ústředního topení, které mělo být hotové do 1. listopadu.

Vyučování v nevytápěné budově bylo stále tíživější a tak bylo přerušeno. 6. listopadu se musela střední škola přestěhovat zpět do staré budovy. Vyučovalo se opět jen polodenně. Dopoledne střední škola, odpoledne škola národní.⁹³ Tato tíživá situace měla za následek rezignaci ředitele Františka Loutockého, který požádal o zproštění funkce ředitele školy.

⁹⁰ NĚMČÁK, Jan. Vzpomínky z doby 1936–50. In: *Sborník Základní devítileté školy ve Velkém Týnci: Vydání k 20. výročí otevření nové školní budovy*. Olomouc: Moravské tiskařské závody, 1970, 20–22. S.20–21.

⁹¹ *Kronika obce Velký Týnec*. Velký Týnec, 1922–1972. Rukopis uložen na OÚ Velký Týnec, s. 130.

⁹² Pospíšilová, Ludmila. Velkotýnecká škola v letech 1950–1970: První rok v nové škole. In: *Sborník Základní devítileté školy ve Velkém Týnci: Vydání k 20. výročí otevření nové školní budovy*. Olomouc: Moravské tiskařské závody, 1970, 24–26. S.24–25.

⁹³ Tamtéž, s. 25.

Školský odbor tuto rezignaci přijal a do funkce ředitele školy s účinností od 1. listopadu 1950 jmenoval Ludmilu Pospíšilovou.⁹⁴

Radiátory, které byly přivezeny 30. října nevyhovovaly a čekalo se na výměnu. Po rázném zakročení školského referenta byly dovezeny ze Slovenska až na počátku prosince. Po Novém roce 1951 se již mohla střední škola opět vrátit do vlastní budovy.⁹⁵

V roce 1950 byly zavedeny v nejvyšší třídě závěrečné zkoušky. Začátkem února 1951 vešel v platnost nový školní řád a každý žák dostal poprvé žakovskou knížku. Dne 4. prosince 1951 bylo zahájeno společné stravování žáků. Školní stravovna byla prozatím umístěna v 1. poschodí školy ve cvičné kuchyni a jídelně.⁹⁶

5.4 Historický vývoj předškolní výchovy

Institucionální výchova pro předškolní děti se začíná v českých zemích rozvíjet na přelomu 18. a 19. století. Původně se nejednalo o předškolní výchovu v dnešní podobě. Zaváděné instituce poskytovaly péči o předškolní děti formou opatroven, dětských zahrádek a mateřských školek pro pracující matky. Až školský zákon z roku 1869 umožňoval zřizovat při obecných školách školy pro opatrování, vychovávání a vyučování dětí, ke škole ještě nepovinných. Zde se už jednalo o veřejnou instituci zajišťující předškolní výchovu. Následný ministerský výnos o mateřských školách a ústavech jim příbuzných, vydaný v roce 1872, rozlišuje tři instituce: mateřskou školu, opatrovnu a jesličky. Mateřské školy byly určeny pro děti od tří do šesti let. Směrnice pro mateřské školy ukládala podporu a doplnění rodinné výchovy a přípravu dětí na školu s rozvojem po stránce tělesné, smyslové i duševní. Opatrovny byly rovněž určeny pro děti od tří do šesti let, ale nepřipravovaly děti na školu. Jesličky byly určeny pro děti do tří let a podléhaly zdravotním pravidlům (ošetřovací ústavy).⁹⁷

V meziválečném období navštěvovalo mateřské školy přibližně 20 % dětí předškolního věku. Po vydání zákona o úpravě jednotného školství č. 95/1948 Sb. se staly mateřské školy prvním článkem školské soustavy, i když nepovinným. Práci předškolní

⁹⁴ *Kronika obce Velký Týnec*. Velký Týnec, 1922–1972. Rukopis uložen na OÚ Velký Týnec, s. 134.

⁹⁵ Pospíšilová, Ludmila. *Velkotýnecká škola v letech 1950–1970: První rok v nové škole*. In: *Sborník Základní devítileté školy ve Velkém Týnci: Vydání k 20. výročí otevření nové školní budovy*. Olomouc: Moravské tiskařské závody, 1970, 24–26. S. 25.

⁹⁶ Tamtéž, s. 26.

⁹⁷ KUCHAROVÁ, Věra a Kamila SVOBODOVÁ. *Sítí zařízení denní péče o děti předškolního věku v ČR*. Praha: VÚPSV, 2006, ISBN 80-870-0751-4. S. 8.

výchovy upravovala jednotná osnova, která byla postupně měněna a doplňována. Od roku 1948 počet nově zřízených mateřských škol prudce rostl.⁹⁸

Zákon č. 186/1960 Sb. zavádí do předškolní výchovy i jesle. S tím, že jesle pečují v těsné součinnosti s rodinou o všestranný rozvoj dětí od neútlejšího věku do tří let. Mateřská škola je určena pro děti od tří let do doby, kdy začnou chodit do základní devítileté školy. Zákonem bylo stanoveno, že jesle a mateřské školy mohou být zřizovány jako zdravotní a výchovná zařízení ve společných budovách.⁹⁹

Ke změně došlo až v roce 1991, kdy předškolními zařízeními zůstávají pouze mateřská škola a speciální mateřská škola pro děti ve věku od tří do šesti let. Jesle jsou v současnosti zařazeny mezi zdravotnická zařízení. Kompetentním nadřízeným orgánem je Ministerstvo zdravotnictví ČR. Zřizovány jsou jesle s denním, výjimečně týdenním provozem. V současnosti jsou všechna zařízení nestátní (soukromá, výjimečně obecní).¹⁰⁰

5.4.1 Předškolní zařízení ve Velkém Týnci od počátku po současnost

Po roce 1945 je ve Velkém Týnci péče o předškolní děti zajištěna pouze formou zemědělského útulku. Zpravidla jen od 1. května do 31. října z důvodu polních prací. Umístěn byl v místní sokolovně (původně tělocvičný spolek Orel).¹⁰¹ Pěstounskou péči zajišťovala Věra Eliášová. Od 15. listopadu 1950 je útulek, nyní už nazýván mateřskou školou, přestěhován do místního zámku. Učitelkou byla jmenována Jindřiška Parmová, od 1. prosince nastoupila na její místo Libuše Pospíšilová. Jednalo se o jednu místnost v 1. poschodí s nevyhovujícím zázemím. Nebyla zde zavedena voda, podlahy a celý interiér se nacházel v celkově špatném stavu, záchody byly dokonce venku. Šatna nebyla přidělena žádná, děti se tedy přezouvaly v téže místnosti.¹⁰²

Teprve až od 1. ledna 1951 byla mateřská škola přestěhována do nově postavené tehdejší střední školy, kde jí byl určen uzavřený trakt s jedním oddělením v pravé části budovy. Od 1. února 1952 byla ředitelkou MŠ jmenována Silva Ondráčková. Zapsáno bylo

⁹⁸ KUCHAROVÁ, Věra a Kamila SVOBODOVÁ. *Sít' zařízení denní péče o děti předškolního věku v ČR*. Praha: VÚPSV, 2006, ISBN 80-870-0751-4. S. 8.

⁹⁹ KOVAŘÍČEK, Václav a Iva KOVAŘÍČKOVÁ. *Vývoj školských soustav v českých zemích*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1989, s. 74.

¹⁰⁰ KUCHAROVÁ, Věra a Kamila SVOBODOVÁ. *Sít' zařízení denní péče o děti předškolního věku v ČR*. Praha: VÚPSV, 2006, ISBN 80-870-0751-4. S. 8–9.

¹⁰¹ *Kronika obce Velký Týnec*. Velký Týnec, 1922–1972. Rukopis uložen na OÚ Velký Týnec, s. 129–134.

¹⁰² MATEŘSKÁ ŠKOLA VELKÝ TÝNEC. *Kronika Mateřské školy*. Velký Týnec, 1950–1981. Rukopis uložen na ředitelství MŠ Velký Týnec. S. 1.

k docházce 50 dětí, takto vysoký počet vedl k žádosti o rozšíření jednoho oddělení. Žádosti bylo vyhověno a od 15. února je zřízeno i druhé oddělení.

Mateřská škola měla konečně důstojné prostory pro výchovu dětí, ale dořešeno nebylo vnitřní vybavení. Tak jako v celé nově otevřené škole, scházel jakýkoliv inventář. Za spoluúčasti Sdružení přátel školy, Místního národního výboru a Okresního národního výboru se inventář postupně doplňoval. Děti se zpočátku stravovaly ve společné školní jídelně, ale časově ani technicky takový způsob nevyhovoval. Děti například nedosáhly na příliš vysoké stoly. Ředitelka mateřské školy se rozhodla zřídit stravovací kout přímo v mateřské škole. S materiálním vybavením pomohl tehdejší patronát mateřské školy, týnečtí železničáři. Za zmínku stojí akce mateřské školy. V červnu 1952 byl uspořádán na tři týdny zotavovací pobyt ve Starém Městě pod Sněžníkem. Pobytu se zúčastnilo 38 dětí a tato akce vzbudila ve Velké Týnci značný rozruch, poněvadž se pro tolik dětí a na tak dlouhou dobu ještě žádná akce nekonala.¹⁰³

Počet dětí navštěvující mateřskou školu postupně narůstal. V roce 1950 to bylo 50 dětí, ve školním roce 1954/1955 již 74 dětí a v roce 1960 počet klesl na 60 dětí. V letech 1950 až 1960 byla průměrná docházka do mateřské školy 61 dětí.¹⁰⁴

Dvě oddělení na takto vysoký počet dětí byl již nedostačující. V roce 1960 došlo k jednání o přestavbě Orlovny na mateřskou školu. Zmíněné prostory měly v pronájmu místní ÚP závody od „Československé tělesné výchovy“ na uskladnění nábytku.¹⁰⁵ Důkladnou prohlídkou bylo ale zjištěno, že z hygienických důvodů jsou prostory nevyhovující. Proto bylo ve školské a kulturní komisi dohodnuto, postavit v co nejkratší době novou mateřskou školu o třech odděleních. V roce 1961 byly vypracovány plány na stavbu a určeno místo k výstavbě v blízkosti Nové školy (tehdejší Základní devítiletá škola). Základy měly být provedeny brigádnicky. Jednáním s vedením místního Jednotného zemědělského družstva a ÚP závodů Velký Týnec byla dohodnuta materiální a finanční pomoc v celkové výši 200 000 Kčs.¹⁰⁶ V roce 1962 přichází zamítavé stanovisko z Okresní národního výboru, s odůvodněním, že je v celé republice velká rozestavěnost budov a stavba se odkládá na neurčito. Veškeré plány tak skončily uloženy na Místním národním výboru.¹⁰⁷

¹⁰³ MATEŘSKÁ ŠKOLA VELKÝ TÝNEC. *Kronika Mateřské školy*. Velký Týnec, 1950–1981. Rukopis uložen na ředitelství MŠ Velký Týnec. S. 1–6.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 1–27.

¹⁰⁵ *Kronika obce Velký Týnec*. Velký Týnec, 1922–1972. Rukopis uložen na OÚ Velký Týnec, s. 233.

¹⁰⁶ MATEŘSKÁ ŠKOLA VELKÝ TÝNEC. *Kronika Mateřské školy*. Velký Týnec, 1950–1981. Rukopis uložen na ředitelství MŠ Velký Týnec. S. 28–29.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 33.

Až v roce 1975 se otevřelo třetí oddělení pro nejstarší ročník předškolní výchovy a to v budově základní školy v Čechovicích (od roku 1976 je obec Čechovice sloučena s Velkým Týncem). Děti ze základní školy v Čechovicích začaly dojíždět do Velkého Týnce a naopak předškolní děti z Velkého Týnce dojížděly do Čechovic. Tato tíživá situace vedla k rozhodnutí Místního národního výboru o stavbě nové mateřské školy (znovu po 15 letech). S výstavbou se začalo 25. září 1977. Projekt byl zhotoven Stavoprojektem v Olomouci. Místo bylo určeno na návrší u kostela, shodou okolností na místě kde se kdysi uvažovalo o stavbě měšťanské školy. Na výstavbě se podílely sdruženými finančními prostředky UP závody Bučovice – závod Velký Týnec, který přispěl částkou 1 800 000 Kčs, a JZD Družba Velký Týnec, které přispělo částkou 1 150 000 Kčs. Výstavba probíhala formou akce „Z“ (zdarma) a protáhla se na celé čtyři roky. 26. srpna 1981 byla stavba úspěšně kolaudována.¹⁰⁸

Po třiceti letech se tak mateřská škola ve Velkém Týnci stěhuje do vlastní budovy a děti do důstojných prostor pro předškolní vzdělávání (příloha č. 7).

S nově otevřenou mateřskou školou jsou otevřena dvě oddělení pro děti od tří do šesti let a nově jsou zřízeny jesle pro děti do tří let. Jesle byly v provozu od školního roku 1981/1982 až do roku 1990/1991, kdy jsou zrušeny. Průměrná docházka do jeslí v uvedeném období byla 18 dětí.¹⁰⁹ Se zrušením jeslí se v mateřské škole otevřelo třetí oddělení pro nejmladší děti od tří let.

Na základě usnesení ze zasedání Zastupitelstva obce Velký Týnec konaného dne 26. srpna 2002 zrušilo zastupitelstvo obce organizační složku „Mateřská škola Velký Týnec“ ke dni 31. října 2002 a zřídilo Mateřskou školu Velký Týnec, příspěvkovou organizaci, jejíž součástí zůstala školní jídelna při mateřské škole.

Od roku 2003 probíhaly na školní budově rozsáhle rekonstrukce. Kompletně byla natřena všechna okna, obvodové stěny byly zatepleny a škola dostala zcela novou fasádu. V budově MŠ byly vyměněny všechny elektrické ohříváče vody, umývadla, vodovodní baterie. Provedena byla i obnova podlahových krytin. Následovala výměna radiátorů a nové obklady v sociálním zařízení a obnova inventáře.

Od roku 2004, na základě Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, bylo nutné vypracovat vlastní školní vzdělávací program. Mateřská škola ve Velkém Týnci program nazvala „Rok v naší mateřské škole aneb od podzimu do léta“.

¹⁰⁸ MATEŘSKÁ ŠKOLA VELKÝ TÝNec. *Kronika Mateřské školy*. Velký Týnec, 1981–2000. Rukopis uložen na ředitelství MŠ Velký Týnec. S. 1.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 1–100.

Mezi roky 1991 až 2001 je průměrná docházka 70 dětí. Od roku 2002 počet žádostí o umístění dětí do MŠ postupně roste. Ve školním roce 2002/2003 je zapsáno 75 dětí a v roce 2011/2012 již 107. Mezi roky 2002 až 2012 je průměrně zapsáno 85 dětí. Takto vysoký počet dětí by již nebylo možné přijmout z důvodu překročení kapacity tří oddělení. V roce 2009 proběhla celková přestavba bývalé kuchyně na čtvrté oddělení, které bylo uvedeno do provozu od školního roku 2010/2011.¹¹⁰ V roce 2012 již nestačí ani tato kapacita a probíhají přípravné práce na úpravu prostor v budově 1. stupně základní školy pro otevření pátého oddělení mateřské školy.

Historický rozvoj institucionální předškolní výchovy vzniká na přelomu 18. a 19. století. K výraznému kvantitativnímu růstu mateřských škol dochází až po roce 1948 a od roku 1960 jsou zavedeny do předškolní výchovy i jesle pro děti mladší tří let. Od roku 1978 pracují pedagogové v mateřských školách podle kurikulárního dokumentu Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy. Stěžejním úkolem mateřských škol do roku 1989 byla příprava dětí na vstup do základní školy. Po roce 1989 se zaměřuje výchova mateřských škol především na osobnostní stránku dítěte. Do roku 2003 bez závazného kurikulárního dokumentu. Od roku 2007 již pracuje každá mateřská škola dle závazného Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání na základě kterého si jednotlivé mateřské školy tvoří vlastní školní vzdělávací program. Výchova je zaměřena především na všestranný osobností rozvoj dítěte.

Ve Velké Týnci je první „organizovaná“ forma péče o děti předškolního věku zaznamenána po roce 1945 pouze jako zemědělský útulek, který neměl vzdělávací charakter. Zřízen byl za účelem „hlídání“ dětí zaměstnaných matek při polních pracích. Teprve až v roce 1950 je v obci zřízena instituce jako mateřská škola. Ale až po třiceti letech (1981) ve vlastní budově. V současnosti v modernizované budově s poměrně dobrým vybavením, kvalitním učitelským sborem a zázemím. Pro velký zájem již se čtyřmi odděleními a plně využitou kapacitou. Za více jak šedesát let od vzniku mateřské školy ve Velké Týnci došlo k výraznému kvantitativnímu i kvalitativnímu rozvoji předškolního vzdělávání i přes nemalé potíže výše uvedené.

¹¹⁰ MATEŘSKÁ ŠKOLA VELKÝ TÝNEC. *Kronika Mateřské školy*. Velký Týnec, 2000–. Rukopis uložen na ředitelství MŠ Velký Týnec. Nečíslováno.

6 Období od roku 1953 až 1989

6.1 Změny ve státě po roce 1953

Ve světě, Evropě ale i Československu jsou padesátá léta ve znamení studené války. U nás se uplatňuje směr tzv. sovětizace. Nadále bylo pokračováno v kolektivizaci a vlastníci půdy i živnostníci jsou tak zbavováni vlastního majetku. Docházelo k militarizmu a rozvoji těžkého průmyslu. Současně se ale rozvíjí první společenská krize. Podněty byla také smrt Stalina a Gottwalda, následovala měnová reforma a nepokoje v sousedním Polsku a Německé demokratické republice. Projevovala se nespokojenost obyvatel s nepříznivou hospodářskou situací a také pochybnosti o budování socialismu.

Šedesátá léta jsou charakteristická hospodářskou krizí. Československá ekonomika se tak nachází v ekonomické nerovnováze a špatně fungujícím tržním mechanismem. Docházelo k postupným snahám o reformní postupy v řízení ekonomiky, ale s velkými potížemi.

Pražské jaro 1968 a celkové politické uvolnění konce šedesátých let je rázně přerušeno invazí vojsk Varšavské smlouvy v čele s armádou Sovětského svazu do Československa.

Nadchází tzv. doba normalizace a upevnění totalitní nadvlády Komunistické strany Československa.

6.2 Vývoj školství po roce 1953

Zákonem č. 31/1953 Sb. ze dne 24. dubna 1953 přichází nová etapa v našem školství. Zákon stanovil novou školskou soustavu a vzdělávání učitelů. K podstatným změnám došlo především z důvodu plánovitého rozvoje národního hospodářství. Byla nutnost urychlit přípravu dorůstající mládeže. Zákonem byla zkrácena povinná školní docházka na 8 let. Školství 1. a 2. stupně bylo sjednoceno.¹¹¹

Jako základní typ vzdělání je nadále stanovena osmiletá střední škola pro děti od 6 do 14 let, která je sloučena národní a střední školou. Dalším typem byla jedenáctiletá střední škola, přičemž 9. až 11. ročník byl výběrový. Počet předmětů byl snížen z 18 na 13. Samostatné předměty prvouka a vlastivěda jsou včleněny do mateřského jazyka.

¹¹¹ KOVAŘÍČEK, Václav a Iva KOVAŘÍČKOVÁ. *Vývoj školských soustav v českých zemích*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1989, s. 18.

Místo občanské nauky je zavedena výuka ústavy ČSR a SSSR¹¹². Dále odpadlo psaní, ruční práce, náboženství a zájmové kroužky.¹¹³

Kladem nové školské soustavy bylo pouze přiblížení možnosti uceleného základního vzdělání a v jedenáctileté střední škole vyššího všeobecného vzdělání. Nová školská reforma ale vyvolala negativní ohlasy. Docházelo ke značným obtížím. Zkrácení školní docházky mělo za následek disproporce mezi množstvím učiva a možnostmi žáků. Mezi hlavní kritiky nové školské soustavy patřil Otokar Chlup, který zdůrazňoval myšlenku, že bez estetické výchovy není možné dosáhnout uceleného rozvoje schopností mládeže.¹¹⁴

6.2.1 Školský zákon z roku 1960

Kritika široké pedagogické a rodičovské veřejnosti školské soustavy z roku 1953 vedla již ke třetímu školskému zákonu od roku 1945. Zákon č. 186/1960 Sb. zavádí jednotnou školskou soustavu v níž jednotlivé stupně a druhy škol na sebe organicky navazují a umožňují získat i nejvyšší vzdělání.¹¹⁵

Zákonem je v elementárním vzdělávání zavedena předškolní výchova v jeslích a mateřských školách a mládeži od 6 do 15 let povinné základní vzdělání v základních devítiletých školách. Součástí základní devítileté je školní družina pro žáky prvního až pátého ročníku a školní klub pro žáky šestého až devátého ročníku.¹¹⁶

Do obsahu vzdělávání jsou opět zařazeny předměty vlastivěda, psaní, pracovní vyučování a místo výuky ústavy ČSR a SSSR je začleněna občanská výchova.¹¹⁷

Podle ustanovení zákona o soustavě výchovy a vzdělávání z roku 1960 bylo rozvíjeno základní vzdělávání až do roku 1984. V roce 1976 byl publikován tzv. „Projekt dalšího rozvoje československé výchovně vzdělávací soustavy.“¹¹⁸

¹¹² ČSR a SSSR – Československá republika a Sovětský svaz socialistických republik.

¹¹³ KRÁLÍKOVÁ, Marie, Josef NEČESANÝ a Václav SPĚVÁČEK. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: SPN, 1977. Dějiny školy a výchovy. S. 80.

¹¹⁴ JÚVA, Vladimír a Zdenka VESELÁ. *Dějiny výchovy, školy a pedagogiky*. Praha: Statní pedagogické nakladatelství, 1988, s. 181.

¹¹⁵ KOVAŘÍČEK, Václav a Iva KOVAŘÍČKOVÁ. *Vývoj školských soustav v českých zemích*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1989, s. 73.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 73–76.

¹¹⁷ KRÁLÍKOVÁ, Marie, Josef NEČESANÝ a Václav SPĚVÁČEK. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: SPN, 1977. Dějiny školy a výchovy. S. 87.

¹¹⁸ KOVAŘÍČEK, Václav a Iva KOVAŘÍČKOVÁ. *Vývoj školských soustav v českých zemích*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1989, s. 20.

6.2.2 Změny po roce 1984

Další změny nastaly se školským zákonem č. 29/1984 Sb. Zákonem se opět zavádí povinná docházka na osmileté základní škole. Další povinné dva roky žáci absolvují v 1. a 2. ročníku středních škol. Povinná školní docházka je tak prodloužena na 10 let.¹¹⁹

6.3 Vývoj týnecké školy letech 1953 až 1989

Tak jako jinde v republice i v týnecké škole byl v padesátých letech základem další školní výchovy směr jednotného vzdělání. Nový směr společenského vývoje, určovala politika vládnoucí dělnické třídy. Škola měla vést mládež od počátku k materialistickému světovému názoru a vychovávat ji v uvědomělé členy nové socialistické společnosti. Prvky sovětizace byly začleňovány do vyučování i výchovy. Náročné požadavky na jednotné vzdělání měly negativní dopady i na týnecké žáky. Slabší žáci byly přetěžováni, výborní naopak zaostávaly. Výběrové školy stále více poukazovaly na snižující se úroveň vědomostí přicházejících studentů. Od 1. ledna 1961 je rozšířena osmiletá školní docházka o jeden rok. Současně s tím se zaváděly nové učebnice a učební plány. I v týnecké škole se začal prosazovat diferencovaný přístup k dětem. V podstatě to bylo vyučování v odděleních. Pokusně se v týnecké škole zavedla v roce 1964 i vnější diferenciaci. Od roku 1967 se prováděla diferenciaci jen v nejvyšších třídách. Při rozdělování žáků do studijních nebo praktických tříd se vycházelo ze studijních předpokladů jednotlivých žáků. Byla ale zachována možnost přechodu z jedné třídy do druhé. Od roku 1964 odcházelo na další studia přibližně 25–31 % žáků. Pro srovnání v roce 1900–1920 odcházeli na další studie z Velkého Týnce a Vsiska průměrně 1–2 žáci ročně, na vzdálené měšťanky průměrně 3 žáci ročně. Do roku 1939 asi 3 žáci ročně.¹²⁰

Od roku 1949 byly na škole zakládány různé zájmové kroužky: dramatický, pěstitelský (mičurinský), pěvecký, tělovýchovný, výtvarný a zdravotní. Mnohdy dosahovaly úspěchy na celorepublikových soutěžích. V roce 1950 byla založena pionýrská organizace a veškerá zájmová činnost postupně přecházela do jejího rámce (v roce 1963 již 324 členů).

¹¹⁹ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. Praha: SPN, 1983. Učebnice pro vysoké školy. S. 365.

¹²⁰ Pospíšilová, Ludmila. Velkotýnecká škola v letech 1950–1970: Jednotné vzdělání pro všechnu naši mládež. In: *Sborník Základní devítileté školy ve Velkém Týnci: Vydání k 20. výročí otevření nové školní budovy*. Olomouc: Moravské tiskařské závody, 1970, 26–28. S. 26–28.

Ve školních a pionýrských kronikách se pak všemožně oslavují úspěchy pionýrské organizace.¹²¹

6.3.1 Školní budovy

Nová školní budova byla zprovozněna v roce 1950. Už v roce 1953 bylo nutné nově izolovat parketovou podlahu ve shromaždišti. Během roku 1957 začala postupná výměna plechových radiátorů ústředního topení, poslední byly vyměněny až v roce 1962. Celkový náklad na opravy činil asi 70 000 Kčs. V červnu 1963 strhla větrná smršť asi 20 metrů střechy nové školy. S opravou se ale příliš nespěchalo. Typická záležitost této doby, buď scházely peněžní prostředky, nebo pracovní síly. Opravy se vlekly až do září a následkem dešťů docházelo k dalším škodám na zařízení školy. Oprava střechy stála asi 130 000 Kčs.¹²²

V roce 1960 bylo zavedeno do obsahu vzdělávání pracovní vyučování. Až v roce 1965 byly v suterénu týnecké školy zřízeny dvě učebny pro technické práce, se vším příslušenstvím dokončeny v roce 1968. Jedna učebna sloužila na práci se dřevem, druhá na práci s kovy. Hodně úsilí a finančních prostředků si vyžádala údržba krytin, okapů, kotelny, ale i malby a nátěry ve školní budově. Největším problémem vždy bylo zajistit potřebné řemeslníky. Během padesátých a šedesátých let ředitelství školy neustále zápasilo s Okresním národním výborem o doplnění školy potřebným inventářem. Odborné učebny zde taktéž nebyly. Místnosti kde měly být zřízeny, stále zabírala mateřská škola (až do roku 1980). Během šedesátých let probíhala úprava okolí školy. Prostory před školou se změnily v parčík, za školou vznikla zahrada, na východní straně vyrostlo nové sportoviště.¹²³

Teprve až v průběhu sedmdesátých let docházelo k postupnému zřizování specializovaných učeben na výuku fyziky, chemie, přírodopisu a výtvarné výchovy.

Největším problémem zůstala stará školní budova. Po odchodu měšťanské školy v roce 1950 do nové budovy, byla zcela opomíjena a odborníky označena za nejhorší školní budovu v okrese, přestože školu stále navštěvovaly děti od 1. do 5. ročníku. Teprve až v roce 1960 došlo k dílčím opravám. Proběhla výměna oken, zřízení nového elektrického vedení a zhotovena byla rovněž nová fasáda. Opravy prováděl stavební podnik z Olomouce. V následujících letech došlo brigádnicky na úpravu terénu před budovou a tím vše skončilo. V polovině šedesátých let ale už do školy silně zatékalo, učebny tím byly poškozeny

¹²¹ Ředitelství ZDŠ ve Velkém Týnci. Velkotýnecká škola v letech 1950–1970: Úspěchy naší školy v mimoškolní výchově. In: *Sborník Základní devítileté školy ve Velkém Týnci: Vydáný k 20. výročí otevření nové školní budovy*. Olomouc: Moravské tiskařské závody, 1970, 30–42. S. 30–31.

¹²² Ředitelství ZDŠ ve Velkém Týnci. Velkotýnecká škola v letech 1950–1970: Školní budovy v posledním dvacetiletí. In: *Sborník Základní devítileté školy ve Velkém Týnci: Vydáný k 20. výročí otevření nové školní budovy*. Olomouc: Moravské tiskařské závody, 1970, 28–30. S. 28.

¹²³ Tamtéž, s. 29.

a celkový stav vnitřních prostor byl velmi zchátralý. Vzhledem k celostátní hospodářským těžkostem scházely opět finanční prostředky na větší opravy. Přesto však během roku 1965 a 1966 dochází k rozsáhlým rekonstrukcím. Především za účasti místních řemeslníků a brigádnických prací z řad rodičů a učitelského sboru. Postupně se prováděla výměna všech dveří k učebnám, došlo ke stavbě nových komínů a generální opravě střechy. Rovněž byly provedeny rozvody vody do všech tříd a následně jsou položeny ve všech učebnách nové parketové podlahy. Generální rekonstrukce proběhly také na chodbách a schodištích. Týnecké UP závody s místním kovářem J. Skopalem zhotovili nové tabule do tříd a učebny se postupně vybavily novým nábytkem. Finanční prostředky už ale nezůstaly na modernizaci zcela nevyhovujícího sociálního zařízení.¹²⁴

Koncem šedesátých let se tak dostalo i ve staré školní budově důstojných prostor pro výuku týneckých dětí (příloha č.3). Během osmdesátých let dochází v nové i staré škole ke stagnaci. A jakákoliv modernizace školního vybavení nebo potřebné stavební rekonstrukce nejsou z důvodu nedostatku finančních prostředků prováděny.

¹²⁴ Ředitelství ZDŠ ve Velkém Týnci. Velkotýnecká škola v letech 1950–1970: Školní budovy v posledním dvaceti letech. In: *Sborník Základní devítileté školy ve Velkém Týnci: Vydání k 20. výročí otevření nové školní budovy*. Olomouc: Moravské tiskařské závody, 1970, 28–30. S. 29–30.

7 Vývoj po roce 1989

7.1 Změny ve školství po roce 1989

Koncem 80. let došlo k postupnému pádu komunistických režimů v zemích východní a střední Evropy. V Československu byl totalitní režim odstraněn po tzv. sametové revoluci v listopadu 1989. Následné politické změny a ekonomické transformace vedly i k zásadním proměnám ve školství.

System řízení a správy školství byl před rokem 1989 vysoce centralizovaný. Vedení komunistické strany, prostřednictvím ministerstva, prosazovalo vzdělávací politiku. Mateřské a základní školy byly pod vedením okresních národních výborů. Po roce 1989 dochází k postupné decentralizaci školství. Na základě zákona č.564/1990 Sb. Byly správní kompetence soustředěny pod ministerstvo školství a byly zřízeny školské úřady pro správu škol, které byly dříve v pravomoci okresních a krajských národních výborů. Na základě novely tohoto zákona z června 1995, vznikly rady školy.¹²⁵ Novelou byla základní škola rozčleněna na pětiletý 1. stupeň a čtyřletý 2. stupeň.¹²⁶

Ve vzdělávací soustavě se nově objevují první soukromé a církevní školy a končí tak monopol státních škol.

Významně ovlivnila správu a řízení vzdělávacího systému reforma veřejné správy v roce 2000. Od 1. ledna 2001 všechny předškolní a školní zařízení spadají do působnosti kraje a školské úřady tím zanikly. Správu škol tak nadále vykonávají krajské a obecní úřady.

Dlouho očekávaným a diskutovaným závazným dokumentem se v roce 2001 stává tzv. Bílá kniha s „Národním programem rozvoje vzdělávání v České republice“. Dokument zdůvodňuje nezbytnost změn, stanoví cíle dalšího vývoje vzdělávací politiky, hodnotí a formuluje koncepční linie pro další rozvoj vzdělávací soustavy.

Velmi významným krokem bylo přijetí nového školského zákona v roce 2004. Zákon 561/2004 Sb. dává komplexní právní normu pro celou oblast tzv. regionálního školství. Mimo jiné zakotvuje nové pojetí kurikulárních dokumentů tzv. rámcové a školní vzdělávací programy, závazné pro přípravu školních vzdělávacích programů. Rovněž je umožněna bezplatná docházka do posledního ročníku mateřské školy.¹²⁷

¹²⁵ Rada školy – samostatný orgán na úrovni školy představující protiváhu funkce ředitele školy.

¹²⁶ ČESKO. Zpráva o vývoji českého školství od listopadu 1989 (v oblasti regionálního školství). *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Strategické a koncepční dokumenty* [online]. Praha: MŠMT, 2009 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/strategicke-a-koncepcni-dokumenty-cerven-2009>

¹²⁷ Tamtéž.

7.2 Proměny školy po roce 1989 ve Velkém Týnci

Po roce 1989 přichází období dynamického rozvoje Staré a především Nové školy. Na Staré škole proběhla v 90. letech výměna střešní krytiny. V roce 2002 byla zřízena samostatná třída pro školní družinu a byly zakoupeny žaluzie do všech oken, v následujícím roce proběhla rekonstrukce sálu na cvičení. V roce 2004 byly provedeny terénní úpravy školního dvora a kanalizace, v bývalé hospodářské budově je nově zřízeno sociální zařízení. Výměna radiátorů byla uskutečněna v roce 2007 a o rok později jsou kompletně zrekonstruovány toalety a hygienické koutky ve třídách. Zmodernizováno bylo osvětlení chodeb a zrenovovaly se dveře i zárubně. V roce 2008 je stará škola připojena konečně i na internet. Do 1. třídy, sborovny a družiny je dodán nový nábytek a uskutečnila se renovace stávajícího inventáře.¹²⁸

V Nové škole byla na počátku devadesátých let zřízena nová učebna informačních technologií vybavená nejmodernější výpočetní technikou. V roce 2001 byly provedeny práce na celkové izolaci budovy a sanace zdiva se současným vybudováním nového chodníku před školou. Výpočetní technika, kterou byla škola vybavena z počátku devadesátých let, již velmi zaostávala za technickým vývojem. Ve školním roce 2002/2003 škola využila státního projektu Internet do škol a učebna informačních technologií byla opět zmodernizována. V následujícím školním roce došlo k modernizaci odborných učeben fyziky, chemie, přírodopisu a za plného provozu bylo zrekonstruováno veškeré sociální zařízení. Ve školním roce 2004/2005 začala modernizace venkovního sportovního areálu s novým tartanovým hřištěm, běžeckým oválem a doskočištěm. V roce 2006 došlo ke kompletní rekonstrukci školní jídelny a kuchyně. V roce 2009 se uskutečnila 1. etapa výměny oken a zateplení školní budovy. Podařilo se získat dotaci a tím nemalé finanční prostředky na stavbu nové multifunkční sportovní haly, která byla slavnostně otevřena 14. prosince 2009. O rok později byly vybudovány dvě multifunkční učebny s interaktivními tabulemi a počala rekonstrukce podlah v některých třídách a chodbách. Ve školním roce 2010/2011 došlo již potřetí ke kompletní modernizaci učebny výpočetní techniky a v následujících letech jsou další učebny postupně vybavovány interaktivními tabulemi s nejmodernější technikou.

¹²⁸ Historie školy: Rekonstrukce a modernizace školních budov ve Velkém Týnci v posledních letech. *Základní škola Milady Petřkové Velký Týnec: Historie* [online]. Velký Týnec, © 2010 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://zs.velkytynec.cz/historie.htm#rekonstrukce>

7.2.1 Aktuální stav školy

V současnosti (2012) je zřizovatelem Základní školy Milady Petříkové ve Velkém Týnci obec Velký Týnec. Základní škola je právnickou osobou, která vykonává činnost základní školy, školní družiny a školní jídelny. Ke Staré škole (v současnosti budova 1. stupně) přiléhá prostorný zatravněný dvůr se zázeminím, který využívají především děti v družině. Na prvním stupni je v současnosti pět prostorných a moderně vybavených tříd, učebna výpočetní techniky, malá tělocvična. Družina má dvě oddělení s kapacitou 70 míst a je umístěna v samostatné místnosti, kde je zřízena i keramická dílna.¹²⁹

Na Nové škole (v současnosti budova 2. stupně) se nachází 10 tříd včetně odborných učeben pro jazykovou výuku, přírodovědu, fyziku a chemii, dále učebna informačních technologií s 24 PC, dvě školní dílny (dřevo, kov), cvičná kuchyně a dvě tělocvičny. Šest učeben je multimediálně vybaveno. Vedle budovy Nové školy se nachází školní atletický areál s antukovým běžeckým oválem, sektorem dálky, výšky a hodů koulí. Multifunkční hřiště na malou kopanou, košíkovou, házenou a dva volejbalové kurty. V zimním období je na tartanovém hřišti připravována ledová plocha pro žáky i veřejnost. Vybudováním nové sportovní haly v roce 2009 a multifunkčního hřiště má škola nadstandardní podmínky pro tělesnou výchovu a sport. Ve školním dvoře se nachází velká travnatá oddychová zóna pro žáky a parkoviště pro automobily zaměstnanců školy. Vybavení školy nábytkem, pomůckami a technikou je na dobré úrovni, neustále se inovuje dle finančních prostředků ze státního rozpočtu a zřizovatele. Provedené rekonstrukce a úpravy exteriéru a interiéru obou školních budov, v posledních letech, zásadním způsobem přispěly ke zkvalitnění podmínek výuky.

Pedagogický sbor má v současnosti 19 členů, 95 % učitelů je plně kvalifikovaných. Ve škole pracuje výchovný poradce, metodik prevence sociálně patologických jevů, metodik ICT a dvě vychovatelky pro školní družinu.

Ve školním roce 2011/2012 bylo ke školní docházce zapsáno 266 žáků a otevřeno 12 tříd. Kapacita školy je 450 žáků. Školu navštěvují žáci z Velkého Týnce a místních částí Čechovice a Vsisko, dále děti z okolních obcí Grygov, Krčmaň a několik dětí dojíždí z Hostkovic, Majetína a Olomouce.¹³⁰

¹²⁹ Dokumenty: Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání. *Základní škola Milady Petříkové Velký Týnec: Dokumenty* [online]. Velký Týnec, © 2010 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://zs.velkytynec.cz/dokumenty.htm>

¹³⁰ Tamtéž.

Výuka probíhá podle Školního vzdělávacího programu pro základní vzdělávání.¹³¹ Ve Velkém Týnci s názvem „Škola v Království, učíme se, hýbeme se...“. Prioritou školy je všestranný rozvoj osobnosti žáka schopného samostatného myšlení, tvůrčí práce a odpovědného rozhodování a poskytování kvalitních základů všeobecného vzdělání využitelných v dalším studiu i praxi. Důraz je kladen zejména na pohybové a sportovní aktivity, pro které má škola vynikající podmínky, dále jazykové vzdělávání a práce s výpočetní a komunikační technikou. Škola umožňuje vzdělávání žákům se speciálními vzdělávacími potřebami.¹³²

¹³¹ Základní škola Milady Petříkové Velký Týnec začíná vyučovat dle ŠVP od 1. září 2007 v 1. a 6. ročníku.

¹³² Dokumenty: Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání. *Základní škola Milady Petříkové Velký Týnec: Dokumenty* [online]. Velký Týnec, © 2010 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://zs.velkytynec.cz/dokumenty.htm>

Závěr

Vývoj elementárního vzdělávání v českých zemích byl v celém sledovaném období ovlivněn mnoha faktory. Podstatnou mírou do vzdělávání zasahovala vždy politická a ekonomická stránka dané společnosti.

Od tereziánských reforem je možné sledovat první snahy o omezení vlivu církve na školství a větší míru státní moci nad elementárním školstvím. Období nadvlády církve bylo znatelné především v 19. století, ovlivněné právě politicko-ekonomickou situací. Výraznou laicizací procházelo školství od vzniku samostatného Československa a po roce 1948 vliv církve na školství prakticky zaniká. Silné politické zásahy do školství a obsahu vzdělávání jsou patrné zejména po roce 1939, během fašistické okupace. Zcela jiným směrem je oblast školství směřována po roce 1948, kdy se k moci dostává totalitní komunistický režim. Až po roce 1989 dochází ke skutečné demokratizaci školství, i když s delším časovým odstupem může jiný badatel, zmíněné období, charakterizovat zcela odlišně.

Vývoj školství ovlivňovala, stejně jako politická situace, i stránka ekonomická. V 18. a 19. století bylo elementární vzdělávání a jeho financování záležitostí především vrchnosti, církve, rodičů a obce. Velmi často s rozpory kdo, kolik a na co bude přispívat. Ostatně vyspělost a finanční stav každého společenství bude ovlivňovat školství v určité míře vždy. I přes velmi těžká období válek, hospodářských krizí a totalitních režimů je možné pozorovat obrovský rozvoj školství. Již Felbigerovy reformy z roku 1774 byly vyvolány nutností vzdělanějšího lidu, bez kterého není možné dosáhnout příznivého vývoje jakékoliv společnosti.

Cílem bakalářské práce bylo poskytnutí komplexní historické analýzy školství v obci Velký Týnec od počátku vzniku po současnost a stručně charakterizovat jednotlivá vývojová období českých zemí v oblasti školství. V jednotlivých kapitolách jsou uvedeny klíčové momenty, zákony i dílčí vlivy, které vedly k reformám elementárního vzdělávání. Partikulárním úkolem bylo vystihnout jednotlivá období z pohledu politicko-ekonomického s dopady na vývoj školství. Politicko-ekonomická situace je uvedena vždy na začátku každé kapitoly a následuje analýza vývoje školství. Při bádání jsem vycházel z dostupné odborné literatury. Podstatnou částí jednotlivých kapitol je detailní rozbor vývoje školství v obci Velký Týnec. Cíleně uvádím i zdánlivé maličkosti jako hmotné zajištění učitelů, podrobný popis vybavení školy, dlouholeté spory o stavbu nové školy apod. Při zkoumání dostupných pramenů jsem postrádal jakékoliv podrobněji publikované zmínky o předškolní instituci. Jediným dostupným zdrojem byly kroniky Mateřské školy Velký Týnec. Považoval jsem

za důležité, uvést celý vývoj předškolního vzdělávání v obci a poskytnout tak případnému čtenáři doposud nedostupné informace.

Přínos spatřuji v regionálním měřítku pro pedagogickou i laickou veřejnost. Práce poskytuje ucelené lokální údaje, často jinak nedostupné. Již při pilotáži k bakalářské práci byl projeven velký zájem ze strany ředitelství základní i mateřské školy a rovněž vedení obce o ucelené dílo, poskytující souhrnné informace o vývoji školství v obci Velký Týnec. V širším významu je poskytnutí nástinu vývoje školství v českých zemích.

Osobně jsem získal mnoho informací o tom, že škola nejsou jen žáci a učitelé, ale také finance, politika, hospodářství a tím vším ovlivněno materiální zázemí a především vzdělávání, které považuji v předškolním a základním školství za nepostradatelný článek utváření všestranně vyspělého jedince naší společnosti.

Porovnáme-li vývoj školství v obci Velký Týnec za celé sledované období, dojdeme k závěru, že bylo dosaženo obrovského pokroku. Od roku 1662, kdy se začínalo vyučovat v jednotřídce s dvanácti žáky až po současnost, kdy se v obci nachází tři zmodernizované školní budovy – mateřská škola, základní škola 1. stupně a základní škola 2. stupně. Všechny instituce s poměrně dobrým materiálním zázemím a kvalitním pedagogickým sborem. To vše bezesporu přispívá k harmonickému a všestrannému rozvoji všech dětí navštěvujících místní školy.

Tato bakalářská práce dává i podnět k dalšímu výzkumu, například v současnosti velmi aktuální otázka rušení a slučování institucí předškolního a základního vzdělávání. Po roce 1870 docházelo v obci Velký Týnec k postupnému vyškolení všech okolních obcí. V současnosti mají sousední menší obce tíživý problém udržet školy v provozu. Důvodem je nízký počet docházejících dětí a tím i nedostačující finanční dotace.

Seznam použité literatury a pramenů

1. Literatura

CEKL, Jan. *Kraj, jímž táhla válka: Děje, události a dokumenty z let 1939 - 1945*. 3. opravené vydání. Olomouc: Národní správa tiskárny Bergland, 1947.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, Jan JANÁK a Jan DOBEŠ. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. 2. vyd. Praha: NLN, 2005. ISBN 8071067091.

JŮVA, Vladimír a Zdenka VESELÁ. *Dějiny výchovy, školy a pedagogiky*. Praha: Statní pedagogické nakladatelství, 1988.

KOVAŘÍČEK, Václav a Iva KOVAŘÍČKOVÁ. *Vývoj školských soustav v českých zemích*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1989.

KRÁLÍKOVÁ, Marie, Josef NEČESANÝ a Václav SPĚVÁČEK. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: SPN, 1977. Dějiny školy a výchovy.

KUCHAŘOVÁ, Věra a Kamila SVOBODOVÁ. *Sít' zařízení denní péče o děti předškolního věku v ČR*. Praha: VÚPSV, 2006, ISBN 80-870-0751-4.

SOMR, Miroslav a kol. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: SPN, 1987.

ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. Praha: SPN, 1983. Učebnice pro vysoké školy.

TICHÁK, Milan. *Paměti obce Velkého Týnce*. Olomouc: Danal, 1998. ISBN 80-85973-46-4.

VESELÁ, Zdenka. *Vývoj české školy a učitelského vzdělání*. Masarykova univerzita v Brně: Masarykova univerzita, 1992. ISBN 80-210-0458-4.

2. Prameny

Kronika obce Velký Týnec. Velký Týnec, 1922–1972. Rukopis uložen na OÚ Velký Týnec.

MATEŘSKÁ ŠKOLA VELKÝ TÝNEC. *Kronika Mateřské školy*. Velký Týnec, 1950–1981. Rukopis uložen na ředitelství MŠ Velký Týnec.

MATEŘSKÁ ŠKOLA VELKÝ TÝNEC. *Kronika Mateřské školy*. Velký Týnec, 1981–2000. Rukopis uložen na ředitelství MŠ Velký Týnec.

MATEŘSKÁ ŠKOLA VELKÝ TÝNEC. *Kronika Mateřské školy*. Velký Týnec, 2000–. Rukopis uložen na ředitelství MŠ Velký Týnec. Nečíslováno.

NEŠPOR, Václav. *Dějiny Velkého Týnce u Olomouce: Díl II. Část první: Hmotné základy*. Strojopis v majetku Obecního úřadu ve Velkém Týnci, [b.r.].

Sborník základní devítileté školy ve Velkém Týnci: Vydáný k 20. výročí otevření nové školní budovy. Olomouc: Moravské tiskařské závody, 1970.

Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, fond 05-48, Kronika obecné školy ve Velkém Týnci.

Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, fond 05-72, Kronika měšťanské školy ve Velkém Týnci.

3. Internetové zdroje

ČESKO. Zpráva o vývoji českého školství od listopadu 1989 (v oblasti regionálního školství). *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Strategické a koncepční dokumenty* [online]. Praha: MŠMT, 2009 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/strategicke-a-koncepcni-dokumenty-cerven-2009>

Dokumenty: Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání. *Základní škola Milady Petřkové Velký Týnec: Dokumenty* [online]. Velký Týnec, © 2010 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://zs.velkytynec.cz/dokumenty.htm>

Historie školy: Rekonstrukce a modernizace školních budov ve Velkém Týnci v posledních letech. *Základní škola Milady Petřkové Velký Týnec: Historie* [online]. Velký Týnec, © 2010 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://zs.velkytynec.cz/historie.htm#rekonstrukce>

MENŠÍKOVÁ, Miroslava. Milada Petřková. In: *Encyklopedie dějin města Brna: Osobnosti* [online]. Brno: Muzeum města Brna, 2004, 25.04.2011 [cit. 2012-05-29]. Dostupné z: http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=1231

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: *160 let Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.* [online]. Praha, 2008 [cit. 2012-05-24]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/160-let-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy>

Obrazové přílohy

Fotodokumentace školních budov, č. 1 až 7.

Foto č. 1: podoba první školy po roce 1669. Zdroj: archiv Základní školy Velký Týnec, s. 10.

Foto č. 2: podoba školy po roce 1879. Zdroj: archiv Základní školy Velký Týnec, s. 17.

Foto č. 3: současná podoba školy z roku 1879. Dnes budova 1. stupně základní školy, s. 45.
Foto: Josef Linek, 28. ledna 2012.

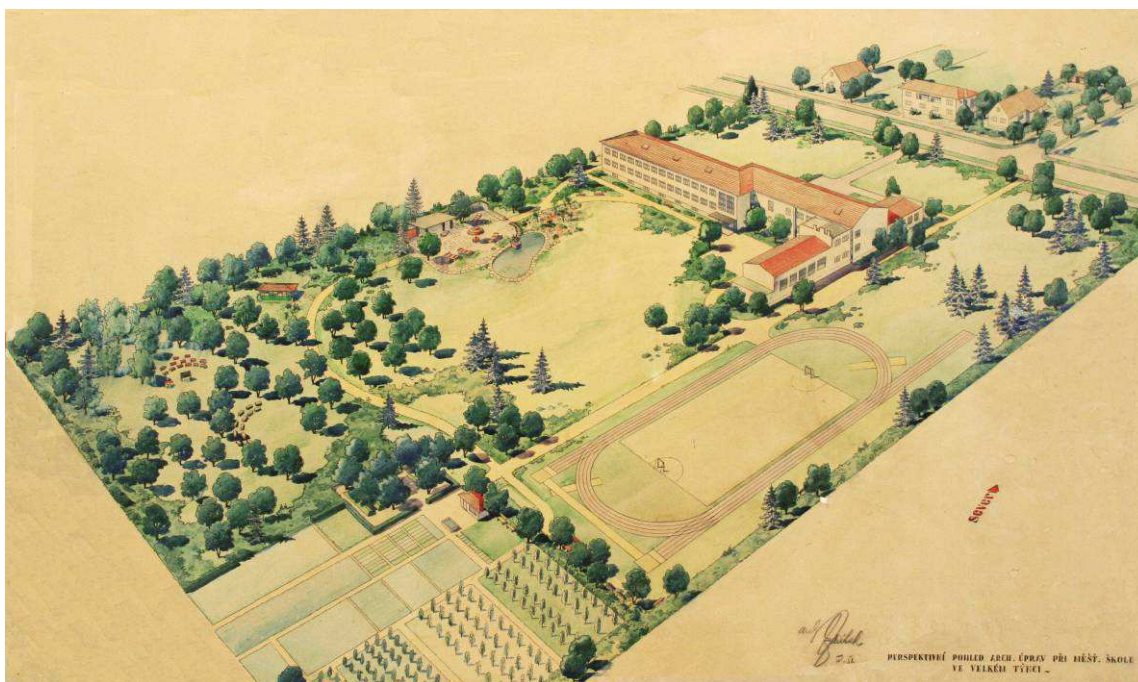

Foto č. 4: vizualizace areálu nové školní budovy z roku 1950. Zdroj: archiv Základní školy Velký Týnec, s. 35.

Foto č. 5: podoba nové školní budovy po roce 1950. Zdroj: archiv Základní školy Velký Týnec, s. 35.

Foto č. 6: současná podoba školy z roku 1950. Dnes budova 2. stupně základní školy, s. 35.
Foto: Josef Linek, 2. února 2012.

Foto č. 7: současná podoba budovy Mateřské školy ve Velkém Týnci z roku 1981, s. 39.
Foto: Josef Linek, 2. února 2012.

Seznam zkratek

ČR	Česká republika
ČSR	Československá republika
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
Kčs	Koruna československá
Kr.	Krejcár (rakouská měna 1857–1892)
KSČ	Komunistická strana Československa
MNV	Místní národní výbor
MŠ	Mateřská škola
NLN	Nakladatelství Lidové noviny
N.p.	Národní podnik
ONV	Okresní národní výbor
OÚ	Obecní úřad
RVP	Rámcový vzdělávací program
SA	Sturmabteilung (německé útočné jednotky)
SPN	Státní pedagogické nakladatelství
SS	Schutzstaffel (paravojenská jednotka nacistického Německa)
SSSR	Sovětský svaz socialistických republik
ŠVP	Školní vzdělávací program
UP závody	Umělecko-průmyslové závody
VÚPSV	Výzkumný ústav práce a sociálních věcí
Zl.	Zlatý (rakouská měna 1857–1892)
ZDŠ	Základní devítiletá škola
ZŠ	Základní škola